

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

Claude Simon

Tramvay*

Türkçesi: Samih Rifat

*SEL

TRAMVAY*

CLAUDE SIMON, 1913'te Madagaskar'da doğdu. 1950'lerde Fransa'da ortaya çıkan "Yeni Roman" akımının en özgün temsilcilerinden olan Simon, resim ve fotoğrafla da ilgilendi ve "insanlık durumunu temsil eden derin bir zaman bilinciyle şairin ve ressamın yaratıcılığını birleştiren romanları" nedeniyle 1985'te Nobel Edebiyat Ödülü'ne layık görüldü. Claude Simon 2005 yılında Paris'te öldü.

Tramvay'ın ardından başyapıtları arasında sayılan *La Route des Flandres* da yayın programımızdadır.

***SEL YAYINCILIK**

Piyerloti Cad. 11 / 3 Çemberlitaş - İstanbul

Tel. (0212) 516 96 85

<http://www.selyayincilik.com>

E-mail: halklailiskiler@selyayincilik.com

SATIŞ - DAĞITIM:

Çatalçeşme Sokak, No: 19, Giriş Kat

Cağaloğlu - İstanbul

E-mail: siparis@selyayincilik.com

Tel. (0212) 522 96 72 Faks: (0212) 516 97 26

***SEL YAYINCILIK: 824**

ISBN 978-975-570-837-9

TRAMVAY

Claude Simon

Roman

Türkçesi: Samih Rifat

Özgün Adı:

Le Tramway

© Les Editions de Minuit, 2001

© Sel Yayıncılık, 2016

Genel Yayın Yönetmeni: İrfan Sancı

Editör: Işık Ergüden

Düzeltili: Melisa Kesmez

Kapak tasarım ve teknik hazırlık: Gülay Tunç

Birinci Baskı: Ocak 2017

Baskı ve Cilt: Yaylacık Matbaası

Fatih Sanayi Sitesi, 12/197-203

Topkapı-İstanbul, 567 80 03

Sertifika No: 11931

Claude Simon

Tramvay

Türkçesi: Samih Rifat

Roman

Ö N S Ö Z

Tramvay, bildiğimiz kadarıyla, Claude Simon'un son romanı. Çoğu eleştirmenin "bu çağın büyük yazarlarının ön sırasına" koyduğu ya da "yaşayan Fransız yazarlarının en büyüğü" olarak nitelediği bir yazarın gerçekten önemli bir roman toplamının son halkası, yarım yüzyılı aşkın bir zamandır sürdürülen, bu arada, 1985 yılında Nobel Ödülü'yle taçlandırılan özgün bir yaratım serüveninin son duraklarından biri. Bu serüven uzun olduğu kadar da sorunludur, çünkü, belli bir dönemden sonra, sürekli bir arayış olması bir yana, en azından ilk yıllarda, Claude Simon'un gereğince anlaşıldığını, değerinin yeterince kavrandığını söylemek de zordur. Adı hep 1950'lerin ünlü "yeni roman" akımına bağlanır, ama neredeyse her üyesi bir başka arayışa yönelen bu akım içinde, belki de en ilginç ve en zor yaklaşımı seçmiş olmasına karşın, oldukça uzun bir süre, Alain Robbe-Grillet'den, Nathalie Sarraute'tan, Michel Butor'dan daha az tanınır, genellikle de onlardan sonra anılır. Ne var ki, hepsi arasında, ilerlemesini kesintisiz bir biçimde sürdüren ve en uzağa giden odur.

1913 yılında doğan ve bir uğraşı da bağcılık olan Claude Simon ilk romanı *Tricheur*'de (1946) dönemin en çok konuşulan romanının, Jean-Paul Sartre'ın *Bulantı*'sının etkisi altında görünür, en azından *Bulantı*'nın kahramanı Roquentin benzeri bir kişi çıkarır karşımıza, yaşamın anlamsızlığını, tüm

anlamsızlığına karşın bu yaşamı sürdürmenin rahatsızlığını işler. Kahramanın, bu anlamsızlığın bilincinde olmasına karşın, yaşamına son vermemesi kendisini, kendi gözünde, hile yapan, dolayısıyla horgörüğü hak eden bir kişiye dönüştürür. Bununla birlikte, *Tricheur*'ün kahramanında ve yazarının kurgulama biçiminde *Bulantı*'da bulunmayan bir şeyler vardır: Öykünün şimdiki zaman içindeki akışı durmamacasına ve neredeyse düzenli bir biçimde beliren anılarla kesilir. Bu da bize Claude Simon'un, öncelikle "zaman kullanımı" konusunda, daha ilk yapıtında bile geleneksel kalıplar içinde rahat edemediğini, bir başka biçim, bir başka kurgu, hatta bir başka "gerçeklik" aradığını sezdirir. Kimi yazarlar, bu ilk deneyimden sonra, aradığını bir ölçüde William Faulkner'da bulduğunu, *Gulliver* (1952) ve *Le Sacre du printemps*'da (1954) Faulkner'in etkisinin oldukça belirgin olduğunu söylerler. Gözlem doğru olsa bile, Claude Simon'un aradığı daha uzaklardadır. Bir söyleşide, *Gulliver*'den söz ederken, eleştirmenlerin *Tricheur* karşısındaki tepkilerinin yarattığı şaşkınlık içinde, bu romanla geleneksel biçimde bir roman da yazabileceğini kanıtlamak istediğini, sonunda yazamayacağını gördüğünü söyler.

Claude Simon kendi yolunu birbirlerini çok kısa sürelerle izleyen *Le Vent* (1957), *L'Herbe* (1958) ve *La Route des Flandres*'da (1958) bulur. Gerek bu romanlar, gerek bunlardan sonra gelenler, *Le Palace* (1962), *L'Histoire* (1967), *La Bataille de Pharsale* (1969), *Les Corps conducteurs* (1971), *Triptyque* (1973), *Leçon de choses* (1975), *Les Géorgiques* (1981), *L'Invitation* (1987), *Le Jardin des Plantes* (1997) ve *Tramway* (2001) aynı yaklaşımın değişik belirimleridir. Yazarın kendisinin de söylediği gibi, anlatım biçimi, bir başka deyişle, "yazı" değişmiştir, ama kurgulama ilkeleri değişmemiştir. Bir bakıma onun dünyayı algılama biçimi olarak da niteleyebileceğimiz bu kurgu biçimi, kendisinin sık sık yinelediği, *Le Vent*'la başlayan romanlar

dizisinin de kanıtladığı gibi, dünyayı ve olayları kesintisiz bir süreklilik olarak betimleyen tarihin ve, tarihte olsun, romanda olsun, “anlatılan olayların birbirlerini saatlerinkine özenen bir zaman içinde izlemesi”ni tek yol olarak benimseyen anlayışın yadsınması olarak tanımlanabilir. Claude Simon’a göre, hep çizgisel ya da süredizimsel (*chronologique*) bir biçimde gelişen bir anlatı gerçekçi bir anlatı değildir, çünkü, böylece ulaşılan sonuçların her zaman tartışılabilir olması bir yana, biz de yaşadığımız, tanık olduğumuz, öğrendiğimiz olayları bir süreklilik olarak algılamayız; olaylar hep parçasal ve süreksiz olarak çıkarlar karşımıza. Bu nedenle, Claude Simon’un romanlarında süredizim durmamacasına alt üst edilerek tarihin tutarsızlığı yazı aracılığıyla aşılma istenir.

Ama nasıl?

Eleştirmenler Claude Simon’un bu konuda çağdaş resim sanatından çok yararlandığını, özellikle de “kübizm” akımından ve “kolaj” yönteminden esinlendiğini söylerler. Yazarın kendisi de doğrular bunu. Örneğin gerek *Corps conducteurs*, gerekse bir dizi kartpostalın betimi biçiminde gelişen *Histoire*, birer “kolaj” uygulaması olarak nitelenebilir. “Kolaj”la yerler, nesneler, kişiler, duygular doğru olarak yansıtılmak, bir başka deyişle, gerçek, süredizimin çizgiselliği aşılarak, yeni bir düzenleme içinde verilmek istenir. Böylece, *Le Vent’in* alt başlığı “Bir barok mihrap arkılığı yeniden kurma girişimi”dir; *La Route des Flandres*, yazarın kendisine göre, “Bir yıkılışın parçasal betimlemesi” diye adlandırılabilir; *Corps conducteurs’e* de, gene yazara göre, “Geometrik olsunlar, olmasınlar, kimi şekillerin özellikleri” biçiminde bir alt-başlık verilebilirdi.

Ne olursa olsun, amaç hep alışılmış tarihin yerine “geçmiş”le “şimdi”nin üst üste geldiği bir başka zaman kurmaktır. Örneğin Fransa’nın 1940’ın Mayıs ayında uğradığı büyük bozgunun romanı *La Route des Flandres’da*, birlik ya da bütünlüğü, dolayısıyla anlaşılabilirliği, birbirini izleyen, birbirine bağlanan olaylar değil,

atlıların başıboş, amaçsız dolaşmalarında hep Corinne'e ya da yolun kıyısındaki ölü ata gelmeleri, hep Corinne'den ya da yolun kıyısındaki ölü attan dönmeleri sağlar. Claude Simon'un başyapıtı olarak niteleyebileceğimiz *Les Georgiques*'in kapak arkasında yer alan "Değişik çağlarda, kargaşa ve şiddet dönemlerinde, üç ayrı kişi yinelenir, üst üste gelir gibi görünen olaylar ve deneyimler yaşar, tıpkı, sayfalar boyunca, traged-yaların, ailesel ve siyasal çatışmaların dışında, aynı tarla çalışmalarının, mevsimlerin, yağmurun, güneşin, ilkbaharların hep geri dönmeleri gibi!" sözleri Claude Simon'un roman anlayışının tanımı olarak da okunabilir. Böylece, bu kapsamlı romanda, neredeyse kendiliğinden, 1792'den 1940'a, 1940'tan 1793'e, 1793'ten 1937'ye, 1937'den 1799'a, 1799'dan Büyük Fransız Devrimi'nin yıl II'sine gelinir. Bir kez daha, tarih alt üst edilmiş, süredizim gibi geleneksel romana özgü belirleyici olaylara ve kişilere de yer verilmemiştir. Bütünlük ve sürekliliği, yeniden beliren yerler ve görüntüler, birbirlerinin yinelenimi gibi görünen oluntu ve kişiler, özellikle de dil sağlar. Hem genel olarak dilin kendisi, dilin çağrışım ve eğretileme yetisi, hem de Claude Simon'un o anlatılarının yapısı gibi karmaşık, iç içe girmiş, uzun, kimi zaman sonuna varmadan kesilen, kimi zaman orta yerinden başlayan tümcelerden oluşan, kimi zaman buz gibi soğuk ve katı görünürken, kimi zaman sınırsız bir şiirsellikle dolup taştan, kendine özgü dili.

Tramvay da Claude Simon'un bir noktadan sonra özünde hiç değişmediğini söylediği roman yordamının güzel bir örneği. Hatta, kısalığı, süremsel ve uzamsal sınırları göz önüne alınınca, onun tüm yapıtlarının ilginç bir örnekçesi olduğu söylenebilir. Öyle ya, tüm Claude Simon romanlarında olduğu gibi burada da birincil ya da belirleyici diyebileceğimiz tek olay, tek kişi yoktur; burada da süredizimsel zaman kapı dışarı edilmiştir; burada da birliği, sık sık dönülen uzamlar ve

durumlar, özellikle de devinimsizliğin simgesi gibi görünen hastaneyle sınırlı bir devinimin simgesi gibi görünen tramvay sağlar. Roman, görüldüğü kadarıyla, tek bir kişinin anılarından, belirli bir oranda da güncel gözlemlerinden oluşur. Bu adam, (büyük olasılıkla da tüm roman boyunca “anlatıcı”) hastanededir, devinimleri alabildiğine sınırlanmış, görüş alanı çok aza indirgenmiş durumdadır. Ama gözlemler, düşünür, özellikle de anımsar. Düşünceleri, durumuna ve gördüklerine ilişkin gözlemleri şimdiki zamanla aktarılır. Durmamacasına yeniden dönülen tramvaya, daha seyrek olarak geline okula çıkışlarına, denizin yakınlarındaki evlere, anımsayan kişinin çocukluk yaşamına, kocasını savaşta yitirmiş olan anneye ve ailesine ilişkin anılarsa, geçmiş zaman kipinde. Ama bugünden düne, dünden bugüne, buradan oraya, oradan buraya öylesine sık ve öylesine dolaysız bir biçimde geçilir ki anlatı, kendiliğinden, şimdiki zaman içine yerleşir gibi görünür. Anlatım da anlatıyı izler, bir bakıma onun izdüşümüdür: Yazarın öteki anlatılarında da görüldüğü gibi, bölümler kimi zaman bir tümcenin herhangi bir yerinden (üç noktanın ardından küçük harfle) başlar, kimi zaman yarım kalır, kimi zaman bütüncül gibi görünür, tümceler kimi zaman yalın ve kısa, kimi zaman uzun ve karmaşıktır, ama her tümce, Claude Simon’un yönelimine uygun olarak, aynı zamanda hem bir dağılma, hem bir toplanma imgesidir neredeyse.

Ancak, sonuçta toplanma ağır basar: Bunca parçalanmanın ardından, okumanın şimdiki zamanında, bir dönem, bir ortam ve bu ortama özgü bir yaşam biçimi tüm canlılığı ve tüm şiirselliğiyle somutlaşır.

Tahsin Yücel

R  a'ya, yine...

“... ona göre bir anlatı parçasının anlamı, cevizin içi gibi içte değil, dışıdadır; buharı görünür kılan ışık benzeri, kendini yaratan öyküyü çepeçevre sarar...”

Joseph Conrad

“... imge tek vazgeçilmez öge olduğuna göre, gerçek kişileri düpedüz ortadan kaldırmaya yönelik bir sadeleştirme, kusursuzluğa doğru atılmış kesin bir adım olurdu.”

Marcel Proust

Sarı bronzdan kabartma derece işaretleri kadranın üstünde bir daire yayı oluşturur, vatmanın kalkmak ya da hızlanmak için açık avucunun küçük vuruşlarıyla ittiği manivelaya bağlı bir ibre bu derecelerin önünde gidip gelir, bir durağa yaklaşıldığında vatman manivelayı başlangıç durumuna getirip akımı keser, sonra da sağdaki döküm demir çarkı hızla çevirmeye başlar (eskiden mutfaklarda kuyu pompalarını harekete geçiren çarklara benziyordu bu, ama biraz daha küçüktü) ve bir dişli kilidi gürültüsüyle frenleri sıkıştırırdı. Manivelanın sapında ilk günkü cilasından hafif koyu bir iz kalmıştı yalnızca; ahşabı çoktan soyulmuş, grileşmiş, giderek kir pas içinde kalmıştı ve vatman, tepesine bu basit kumanda tablosu yerleştirilmiş, yumurta biçimi kesitli, sütun benzeri nesnenin önünde ayakta dururdu.

Gidip içerideki sıralara oturmak yerine kabinde ayakta durmak (tramvayın içine girmek için de oradan geçmek gerekliydi) bir ayrıcalıktı sanki, yalnızca benim ocuk ruhum için olmasa gerek, çünkü sıraları küçümseyen iki  yolcu daha, hep orada dururlardı; kuşkusuz benim gibi bu yerin önemini duyumsadıkları için değil, yalnızca burada sigara iilebildiği için, tıpkı o sessiz grnrl vatmanın yaptığı gibi; bir tabela-ya, yarım yamalak bir İngilizce-Fransızca karışımıyla yazılmış “Watmann’la konuşmak yasaktır” tmcesinden de anlaşıldığı gibi, sessiz olmak zorunda bırakılmış da diyebiliriz; bu onu, sanki aşağı sınıftan, dilsiz bir yalnızlığa mahkûm edilmiş, zavallı biri haline getirir, ama aynı zamanda bir de g halesi yerleştirirdi başının üstüne, tıpkı insanlarla doğrudan konuşması katı bir düzenlemeyle (kimi zaman ölüm tehdidiyle) yasaklanmış o tragedya kralları ya da egemenleri gibi; o da bu durumu (bu görevi – ya da işlevi) ağırbaşlılıkla üstlenir, sanki sorumluluğunun ağırlığı altında eziliyormuşasına gözlerini ona doğru gelen raylardan ayırmaz, yalnızca duraklarda, bi-letinin kurtarıcı zilini beklerken, yolun bir ucundan bir ucuna (kumsaldan kente, duraklarla birlikte, yaklaşık  çeyrek saatlik bir süreydi bu) alt dudağına yapışık duran izmariti demir çakmağıyla yakmakla yetinir, şişkin göbekli kl rengi küçük bir tp biçimindeki sigaranın tükürük emip saydamlaşmış incecik kâğıdı, acemice sarılmış, kimi yerde şişmiş, fazla iri ya da yeterince sıkıştırılmamış bir iki tutam (bir “kütük”) yüzünden neredeyse çatlamış tütünün esmer rengini açığa vururdu.

Bütün bunları, orada, o yaklaşık iki metreye iki metrelik dar kabinde konuşup o sessiz adamı rahatsız etmemeleri şartıyla ayakta kalmasına izin verilmiş iki  ayrıcalıklı kişi arasında durduğumu görür gibi olurdum; adamsa sırtında yakası ilikli ama kravatsız gri flanel gömleği, üstünde yine gri, epeyce yıpranmış takım elbisesi, paaları ip tabanlı bir çift bez arığın

üstüne düşen eski püskü pantolonuyla, bu eskimişten de öte, iplik iplik olmuş, sanki bıyık salmış çarıklar üstünde, bacakları hafifçe açık, sönük sigarası, kayıtsız yüzüyle, neredeyse bir masal kahramanı gibi durur ve –en azından benim çocuk gözümle– törensel, kutsal bir şeyler sezilirdi el kol hareketlerinde: Küçük avuç vuruşlarıyla hız manivelasını itişinde, fren çarkını harekete geçirmek için eğilişinde ya da sağ ayağıyla uyarıcı kampananın yerden çıkan mantar benzeri düğmesine basışında –ötelere görünmediği eğri bir yola sapıldığında hızlı hızlı, tramvay vergi dairesini geçip kente girdiğinde ise neredeyse kesintisiz bir biçimde basardı düğmeye–, vagon önce açık parka giden uzun rampayı iner, parkın duvarı boyunca yol alır, Şehitler Anıtının hizasına gelince sola döner, Başkan Wilson Bulvarı’nı izleyip Kestaneli Gezi boyunca giderken yavaşlar, neredeyse tam kent merkezinde yolculuğunu bitirip, girişi cam bir saçakla korunmuş, duvarları baştan çıkarıcı afişlerle donanmış sinemanın tam karşısında durur ve orada, cırlak renklerle boyanmış afişler, dağınık saçlı, başları geriye devrik, bir dehşet çılgılığı ya da öpüşme çağrısıyla ağızları açılmış dev kadın yüzleri önerirdi olası izleyicilere.

Kumsalla kentin arası yaklaşık on beş kilometreydi; hafifçe engebeli, yamaçları bağlarla kaplı bir manzaranın içinden uzanan yolun (denizden gelirken) sağ yanında art arda zengin konakları sıralanır, birbirinden iki üç kilometre aralıklarla yerleştirilmiş ve bahçelerindeki ağaçlarla az çok gizlenmiş bu geçen yüzyıldan kalma yapılar, sanki bir döküm sunarlardı geçenlere: Yeni edinilmiş ya da sağlamlaştırılmış servetlerden doğan bir kendini beğenmişliğin, konak sahiplerine ya da onların isteklerine boyun eğen (giderek onların önüne bile geçen) mimarlara neler esinleyebileceğinin bir dökümünü; kültür düzeyi orta karar ama cebi dolu bir taşra sınıfının (kimi zaman bir balayı gezisinde Paris’te izlenmiş

operaların Ortaçağ ya da Doğu tarzı dekorlarından esinlenen) gösteriş hırsı bir mimari marifetler yelpazesi (zarif, tuğla balarla taçlandırılmış ya da belli belirsiz Arap etkileri taşıyan, ağır, kare kuleler) sererdi gözler önüne yol boyu; kimi zaman epeyce zevksiz ama topluca bakıldığında hoş, insanı rahatsız edip göze batmayan şeylerdi bunlar (öbürlerinden daha yeni biri dışında); konaklara gelince, onların da artık kullanımdan kalkmış (tıpkı Louis-Philippe ya da III. Napoleon mobilyaları gibi) ve safça bir tazeliğe sahip adları olurdu: “Miraflres” gibi örneğin ya da, yalnızca: “Les Aloès” *

Biri bir yöne, öbürü ötekine (kentten denize ya da tersi) her saat başı aynı anda yola çıkan iki tramvay, yolun orta yerinde, adı (“Joué”)** gülünç mazgallı cephesine pek uyan o konağın (Noel’de çocuklara armağan edilen o karton oyuncaklara, kalelere, şatolara benzerdi bu cephe) yakınlarında bir yerde karşılaşırlardı; bu yapıyı inşa ettiren kişinin servetinin kökeni ve geçmiş i üstüne karanlık dedikodular dolaşıyordu o sıralar ve evin yeni sahipleri (o görgüsüz romantiğin çocukları ya da belki evi yeni satın almış birileri) öteki “kır evleri”nin küçük sosyetesince dışlanmış olmasalar bile düpedüz yok sayılıyorlardı; bu da, bir biçimde, hem küçümseme hem de kuşkudan oluşan bir saygınlık halesi konduruyordu başlarının üstüne. Bu kuşkuyu besleyen bir olgu daha vardı: Tramvay “garaja” (yolun orta yerinde iki vagona yan yana geçme olanağı veren çift hatlı bölüme böyle deniyordu) giden yamaca vurmadan önce, bu mazgallı tatsız mimarının yalnızca cepheyle sınırlı kaldığı sezilir, bu cephenin gerisinde bir an için, duvarları penceresiz, giderek sıvasız büyük bir yapı (bir ambar mı?) seçilirdi yalnızca ve bu yapının kiremitli çatısı, gelip o Ortaçağ mazgallarıyla uyum sağlardı.

* Aloès: Bir Afrika bitkisi. (y.h.n.)

“Oyuncaklı, oyuncu” gibi düşünülebilir. (y.h.n.)

Sabahın bu saatinde, dar ve saygın kabinde ayakta durmalarına izin verilmiş iki üç öğrenci, buranın öbür müdavimlerine yer açmak için sıkışarak kendilerini unutturmaya çalışırlardı; görünüşe bakılırsa ücretli işçi ya da amele idi bu müdavimler, onlar da vatman gibi yıpranmış giysiler giyerlerdi; böyle ayakta yolculuk yapmayı yeğler, arada tek tük sözcüklerle konuşurlar ve sigara içmelerine, daha doğrusu o tükürükle saydamlaşmış aynı kül rengi kâğıda sarılı izmaritleri içlerine çekmelerine izin verilirdi burada; bu suskun topluluğu, yıllar sonra, aynı gülünç ayrıcalık duygusuyla (bunun yalnızca bir hoşgöründen yararlanma olduğunu bilsem de) bir seçkinler grubunun içinde olma duygusuyla anımsayacaktım: Geceleri gardiyanların kapattığı bir baraka girişinin dar ve boğucu pis kokusu içinde, her akşam beş altı gölge durur, onların giysileri de bir o kadar eprimiş ve kirlenmiş olurdu (şu farkla ki eskiden üniformaydı bunlar –bu giysiler– ve varlıklarının “hoşgörüldüğü” bu dar girişteki yedek helaların korkunç kokusunda, yalnızca hile, hırsızlık ya da başka bir yasadışı yolla, böyle bir yerde geçerli tek tecimsel değeri, (elle sarılmış, şiş karınlı, salya bulaşmış ve son sınırına dek içilmiş, benzer izmaritlerin varlığından da anlaşıldığı gibi) tütünün ele geçirmiş olma idi tek seçkinlikleri). Ve böylece son durağa gelindiğinde, sürücü (vatman), dudaklarını yalayan çakmak ateşinden kaçınmak için başını iyice yana eğerek, bir an için kızaran sigarasının izmaritinden son bir nefes çeker, ardından dikkatle, kara lekelerle delik deşik kâğıdı bir santimin altına düşmüş izmariti iki parmağının arasına alır, dura dura yapıştığı dudaklarından kopartıp –sonunda artık– atar, sonra da milinden çıkardığı manivelayı eline alıp vagondan iner ve biletinin eşliğinde, tuvalet kulübelerini örnek alarak inşa edilmiş benzer beton bir evciğe doğru yürürdü (evcik, bir bölümüyle bu tuvalet işlevini de yerine getiriyor olmalıydı); büyük olasılıkla

imzalanacak denetim defterleri ve biletçi için bir kasayı kapsayan dar bir yönetim bürosu vardı içeride ve iki adam, sanki ikiye ayrılmış tek bir kişi gibi yürürlerdi bu birkaç metreyi; ne var ki biletçi, aynı biçimsiz ve iç karartıcı kostümü giymiş gibi görünse de, asker tarzı bir kasketle ötekinden ayırdedilir; o sarkık giysiler, hem çantasının kayışıyla hem de sol dirseğinin boşluğunda tuttuğu bir tür uzun tezgâhçığin bağıyla biraz toplanır ve bu tezgâhçıktaki, birbirine koşut ve renk renk çizgili iki sıraya dizilmiş bilet koçanları (yalnız gidiş / gidiş-dönüş), yol boyunca bütün duraklar için ayrı bir pastel renkler dizisi içinde (pembe, badem, açık mor, fulya çiçeği, kükürt, çivit, gök mavisi) iki adamın suskun ve somurtkan yüzlerine, eskimiş giysilerine ters düşen, incelikle düzenlenmiş bir çiçek tezgâhı gibi, sanki yaprakları tarifeye bağlanmış ama her mevsim ilkbahar görüntüsü veren, güleç bir çiçek tezgâhı gibi dururdu.

Yolun sonuna doğru yavaşlayan tramvayın bir süre yanından gittiği, belediye meydanının girişinde yükselen Şehitler Anıtı'ndan sonra da Wilson Bulvarı'na koşut uzanan şu Kestaneli Gezi, öğleden sonraları (sanki o anıtsal anıtların aralarında bir ilişki varmış gibi) yarım düzine kadar arabacının buluşma yerine dönerdi; arabacılarda siyaha boyanmış hasır bir selenin iki yanında iki tekerlek, önde, uzun bir çatalın ucuna yerleştirilmiş, yönlendirilebilen ve arabayı yürüten daha küçük üçüncü bir tekerlek bulunur, bir bisiklet zinciri, üstteki çift kollu maniveladan çatal boyunca iner ve bu manivelayı hem gidon gibi kullanır, hem de elleriyle döndürürdü arabalardaki adamlar (daha doğrusu, sanki aynı adamın tıpatıp kopyaları – çünkü hepsi de birbirine benzerdi: Aynı kemikli ve sert alıcık yüzü, aynı uçları sivriltilmiş (ya da sahneye çıkmaya hazırlanırcasına maşayla sarılıp kıvrılmış) bıyıklar, aynı elde sarma sigara izmariti, ceketlerin yaka iliğinde aynı solmuş kurdele yelpazesi, oturma yerinden başlayarak, kırıla toplanan,

üstüne hiçbir ayağın yaslanmadığı dar basamağa doğru inen aynı siyah parlak muşamba); annem, sanki haince bir alayla bileşik bir ad takmıştı onlara (gövde-adamlar) ve insanı (tıpkı kırkayak, karadul ya da peygamberdevesi gibi) içten içe ürperten bu adda, onun ağzında, biraz da söylerken takındığı edadan gelen, küçültücü, iç karartıcı, umutsuz bir şeyler seziliyordu belli belirsiz: Sanki suçluyordu onları, sakatlıklarını açıkça sergilemelerinin yanı sıra, yalnızca var oldukları için, o güne dek sevdiği tek adamı ondan koparıp alan bu savaştan, neredeyse ikiye bölünmüş, ama canlı çıktıkları için; ve bu korkunç adlandırmada belli belirsiz bir korkaklık gölgesi olduğu kadar, bir haset, kıskançlık ve acıma kokusu da vardı; o ki, bir yasın gerektirdiği uygun sürenin sınırlarının çok ötesinde –biraz gösterişe de kaçarak– ardına yüzünü gizlediği krep peçeden artık vazgeçmişti ama yalnızca koyu giysiler giyiyordu hâlâ ve (nasıl bir hayır kuruluşuna üye olması nedeniyle haftada iki kez katedralin bir yan şapelinde üç beş gürültücü yumurcağa din dersi vermeye gidiyorsa) bu zavallıların yaşadığı hastaneye, düşkünlerevine, huzurevine de gidiyordu besbelli (öyle bir yer olmalıydı, öğleden sonraları içinden çıkıp Kestaneli Gezi’ye yöneldikleri ortak bir yer; kayıtsız, ür-küntü verici tavırları, mumlanmış bıyıkları, yırtıcı kuş gagası burunları, küçük arabaları ve işkence görmüş bedenleriyle, sürekli bir ceza, canlılara yönelik bitip tükenmez bir suçlama gibi...) onlara tatlı bir şeyler götürüyordu ve belki de (bu kötü alışkanlıktan nefret etmesine karşın, yasını tuttuğu adamın Uzak Doğu’dan getirdiği bir sigara takımının (tepsi, tütün kâsesi ve küllükler) anısına; üstüne telkâri mineyle, sazlıklar arasından ve geniş nilüferlerin üstünden uçan, pembe karınlı, turkuaz mavisi kuşlar işlenmiş o takımın anısına)... evet belki de tütüncülerde satılan türden, çirkin, gri bir kâğıda sarılmış ve Tütün İdaresi’nin beyaz şeridiyle ağzı kapatılmış, dörtköşe

paketli o kötü tütünden götürüyor, her seferinde de pakete o küçük defterlerden birini iliştırmeyi unutmuyordu: Bu defterlerin markaları ("Riz-la-Croix" ya da "JOB"),* adamları çilelerine daha iyi katlanmaya yöneltme amacını taşıyor gibi görülebilirdi; oysa mavi gök zemini üstüne çizilmiş haç, yalnızca bir fabrika adına işaret ediyordu; beyaz zemin üstüne altın harflerle yazılmış JOB arması da, herkesin bildiği gibi, firmanın kurucusunun (Joseph Bardou diye biri) adının başharflerini ayıran noktanın baklava biçimi büyütülmesinden ortaya çıkmıştı ve tıpkı haç gibi bu armanın da İncil kahramanının acılarını anımsatma amacı hiçbir zaman olmamıştı.

Üstelik kendi yüzü (henüz bir genç kızken, parasız pul-suz bir adamla evlenme isteğini annesine dayatabilmek için dirençle savaştığı o dört yıllık bitip tükenmez nişanlılık döneminde tombullaşmaya başlamıştı bu yüz –yaşlı kadın, küçültücü saymasa da en azından bir felaket gibi görüyordu bu evliliği; hem toplumsal konum hem de çıkarlar açısından– ve daha sonra, acı, daha doğrusu umutsuzluk, biriken gözyaşları, bir sünger gibi ıslatarak daha da şişirmişti sanki)... işte bu yüz, onu alıp götürecek hastalığın saldırısına uğradığından bu yana, sanki bir tür çevreyle benzeşme eğilimi (ya da ölümcül bir beğenilme arzusuyla) önce zayıflamaya, sonra çukurlaşmaya başlamış, yavaş yavaş mumyalaşmıştı sonunda; öyle ki insan, bu donuk ve acımasız yüzü, bir yarısı fiziksel olarak kesilip alınmış o sakatların yüzüne –onların kadınlaşmışına– benzetmekten alamıyordu kendini; belliydi, uygunsuz bir teşhircilikle suçluyordu onları ve belki de, kim bilir? korkunç sakatlıklarına karşın (adamlardan biri tek kolluydu üstüne üstlük) hâlâ yaşıyor olmakla ya da daha çok, onu da bir yarısından koparıp alan bu savaştan çıkmış, canlı kurtulmuş olmakla suçluyordu; bu yüzden de onlara (yarı insan, yarı bitki)

* İlk ad çarmlıha gönderme yaparken, ikincisi de Eyyub'un adıdır. (y.h.n.)

bir tür masal kimliği veren bu dehşet verici “gövde-adam”lık durumunu her fırsatta, ağır bir edayla, neredeyse hoşlanarak anımsatıyor (“gövde-adamların gezisi”, “gövde-adamların buluşma saati”) ve bu da yatıştırılması olanaksız bir başkaldırıya benziyordu; sanki onların varlığını (ya da yaşamakta diretişlerini), acısına karşı bir saygısızlık, yazgının durmaksızın yinelenen alaylı sırtışı gibi algılıyor, ve...

Ve yine aynı şey oldu, birdenbire ve hoyratça değil, sanki yavaşça bir tuzaga çekiliyormuşum gibi; öyle ki, farkına vardığımda, o şey epeydir başlamış oluyor ve halka halka kendi üstüne dolanmış bir sürüngen gibi yavaş yavaş sıkıştırıyordu kolumu, oraya geldiğimden beri ikinci ya da üçüncü kez olmuştu bu; harekete geçişinin bir tür otomatik kaydedici düzeneğe bağlı olduğunu –bir duyarlı aygıtlar vitrininde görebileceğiniz türden bir aygıt, kendi eksenini üstünde yavaş yavaş dönen bir silindir ve ona kaydedilen barometre ya da ısı eğrileri benzeri bir düzeneğe bağlı olduğunu– anlamıştım ve, biraz bulanık bir biçimde (acı çekmiyordum gerçi), acaba hastaneden müdahale edebilecek bir görevli saati saatine bunları izlemekle yükümlü müdür, yoksa sabah vizitesinden önce bir göz atmakla yetinirler mi diye soruyordum kendi kendime: Acı çekmiyordum gerçi, sırtüstü yatıyordum, çarşaf çeneme kadar çekiliydi ve uyuyamıyordum –yalnızca yan yattığımda uyuyabilirim ben–, demek ki uyumamıştım, belki yalnızca unutmuştum ya da ateş yüzündendi bütün bunlar, çünkü kapıyı kapatmışlardı artık (daha doğrusu tekerlekli bir yatağın girmesine olanak veren çift kanatlı kapıyı), orada alacakaranlığa karşın, yumurta biçimli bir tür lombozdan, karşı odanın kapısının üstündeki dört harflik RANS yazısını görebiliyor ve az önce iki odanın da kapıları açıkken sözcüğün bütününü (TRANSİT) okuduğumu anımsıyordum o zaman, giderek

karşısının TRANSİT 1 olduğunu bile anımsıyordum, demek ki ben TRANSİT 2’de olmalıydım, yalnızca bir gece için buraya bırakılıvermişim sanki, hemşirenin de açıkladığı gibi, Acil’e geç geldiğim için ve ertesi gün tedavi edileceğim servise (başka bir yapı mı?) aktarılmadan önce; TRANSİT 1’deki komşum için de aynı durum söz konusuydu kuşkusuz; iki kapının açık kaldığı oldukça uzun süre içinde görebilmiştim onu: Tam karşımda yatıyordu ve pembe (ya da ışıkla pembeleşmiş) bir yüzün (ya da daha çok bir maskenin denebilirdi, öylesine hareketsiz ve cansız görünüyordu) çevresinde yastığa yayılmış gür sarı saçlara bakılırsa bir kadındı; bulunduğum yerden çizgilerini seçemiyordum bu yüzün, daha çok onu izleyebildiğim süre içinde (yani TRANSİT odalarının karşılıklı kapılarını açık tuttukları sürede) kesin hareketsizliği şaşırtmıştı beni, bir de tam ortasında yüzünün durduğu kare yastığın bir ucu yukarıya doğru, bir karo beyi gibi yerleştirilmiş olması; bu tuhaf yerleştirmeyi hasta istemiş olabilir mi, yoksa durumu mu bunu gerektiriyor (peki bu nasıl olabilirdi?) diye sormuştum kendi kendime ve bu çizgileri belirsiz saç yığını, bu çizgileri belirsiz ve bütünüyle ifadesiz pembe maske, yastığın bu duruşu, aklımı öylesine çelmişti ki, tekerlekli yatağımın üstünde iki TRANSİT odasının baktığı giriş benzeri yerden geçerken (ama bu da ateşin bir etkisi olabilir miydi?) içerlek bir köşenin gölgesine oturmuş iki üniformalı polis görür gibi olmuş ve kendi kendime sormuştum (kulaklarımın arkasını yaralayan şeyleri yerinden oynatmaya çalışıyordum bu arada, parmaklarımla yokluyor, ince borular buluyor, burun deliklerime dek izliyordum onları ve düşünüyordum Haa oksijen iyi!)... yeniden sormuştum kendi kendime, bu iki polisin orada ne işleri olduğunu (fazla pembe ve çizgileri belirsiz yüz-lü hastayı gözaltında mı tutuyor, yoksa koruyorlar mıydı?..), düşünüyordum, Ama belki de yanlış gördüm karıştırıyorum

diye düşünüyordum. Bu Allahın belası ateş, diye düşünüyordum... Sonra düşünmeye güç harcayamayacak kadar yorgun düştüm ve bu tortul çamur benzeri, bu öncesiz sonrasız (bir, iki saat önce miydi?..) sis benzeri şeye bıraktım kendimi; iki polisin bulanık el kol hareketleri seçiliyordu sisin içinde, birini bir yere götürüyor ya da taşıyorlardı sanki ama o her zaman-ki, üstü başı dökülen, yüzü kıpkırmızı, saç sakalına karışmış berduş değildi ellerindeki: Debelenmekten çok sendeleyeyen, paslı bir sesle isyan eden, genç, üstelik bu mart gecesinin serinliğinde pardösüsüz olmasına karşın oldukça düzgün giyinmiş bir genç adamdı; gecenin diri havası, koridorun duvarları boyunca iki sıra dizilmiş “acil hastalar” arasında sallana sallana ilerleyen bu üç kişiyle birlikte girmiş gibiydi içeriye, sanki canlıların dünyası, ansızın ve hoyratça, kendi karıştının içine dalmıştı ve yaklaşık yirmi çift ifadesiz göz, sessizce izliyordu olan biteni; boş, kapalı, orada değilmiş gibi bakan ve yaşanan sahnedeki maskaralığın en küçük bir gülümsemeyle, küçük bir dudak gerilmesiyle bile aydınlatamadığı, kendileri de ifadesiz yirmi yüzde, yirmi çift göz...

yine de (yenik düşmüş üniformalarıyla, pis amonyak kokuları saçan o boğucu girişe kapatılmış “müdavim”lerin tersine – ve kabinde ayakta duran iki üç yolcu, vatmanı örnek alarak ara ara benzer izmaritlerden birer nefes çekiyor olsalar da) orada yolculuk etmelerine izin verilmiş öğrencilere bir tür tekke çömezleri kulübünün üyelerinden olma duygusunu veren şey, tütün sahibi olmaları değildi (çünkü sigara içmiyorlardı); daha çok, bir kumanda ve manevra yerinin âdeta tam göbeğinde bulunmaları ve (tramvayın müşterilerini çoğunlukla kente alışverişe gönderilmiş hizmetçilerin ve işçilerin oluşturduğu bu erken saatte) çevrelerinde görmeye alışık oldukları kişilerden (akrabalardan, dostlardan) her bakımdan farklı birileriyle yolculuk etmeleri idi onlara bu duyguyu veren şey;

dahası bu seçilmiş kişiler, açıkça yasaklanmış olmasına karşın vatmanla, anlaşılması olanaksız bir iki sözcük aracılığıyla ve sanki gizli bir şeyleri paylaşırcasına konuştuklarında, onlar (öğrenciler), bir biçimde özel dünyasına kabul edildikleri gizli ve kapalı bir tarikatın üyeleri gibi hissediyorlardı kendilerini.

az sonra, üçlünün girip kaybolduğu odanın, karmakarışık seslerin gürültüsü üstüne kapanan kapısı, güçlü bir itmenin etkisiyle ve çarparak yeniden açıldığında bile tınmadı hiçbirisi (kayıt ya da ilkyardım odası mıydı acaba bu oda?); odadan fırlayan iki büklüm sarhoşla birlikte yeniden fışkırmıştı sesler: Patlak bir yemiş gibi açılmış şakağı şimdi tentürdiyoda bulanmış, peşinde polisler, beyaz gömleği uçuşan hastabakıcı, koşmaya başlamıştı bile (sarhoş), düğmeleri çözülmüş gömleğinin eteklerini beceriksizce pantolonunun içine sokmaya çalışarak bir şeyler söylüyordu (sesi açık seçikti şimdi, yüksekti, aşağılanmış gibi öfkeliydi), Buna itiraz edilir, kesinlikle..., diyordu, bitirecek zamanı kalmadı ve peşindekiler yakaladılar onu, bu kez düpedüz gülerek, karga tulumba ettiler, yatıştırdılar, küçük odaya geri götürdüler ve son giren, beklemedeki hastaların o hâlâ ifadesiz, birbirine benzer, donuk maskelere yerleştirilmiş bakışları altında kapıyı kapadı; sanki orada değildi bekleyen hastalar, sanki bir tür sersemliğe kapılmışlardı, sanki şu an onları birleştiren şey, az çok unutulmuş o fiziksel acı değildi ve başka türden bir acı bunu ikinci plana itmiş, hepsinin tek tek yaşadıkları ortak deney, onları bir tür yeni duruma taşımıştı: Alışık oldukları, o güne dek içinde yaşadıkları güvenli ve çoğul dünyadan kopartılmış, kopartılmanın da ötesinde sökülüp alınmışlar, kolları iki yanlarında, ayakları bir cankurtaranın (bir tür kutunun) kapısına dönük yatırılmışlar ve dışarıda, akşam karaltısında, art arda cephelerin, kavşakların, kırmızı ışıkların, vitrinlerin, ışıklı kahvehanelerin

başdöndürücü bir hızla kaçıp gittiğini görmüşlerdi; onların götürüldükleri bilinmezden çekip çıkarılıyordu sanki bütün bunlar ve sonra bir tür huninin, bir tür dipsiz ve karanlık görünümün içine devriliyor, kaçıyor, gözden kayboluyordu.

... o tramvay ki çoğu kez, koştuktan soluk soluğa ve umutsuzca Başkan Wilson Bulvarı'nın ucundan dönemeci döndüğünü ve gözden kaybolduğunu görürdüm, oysa benim gibi sınıftan saat dörtte çıkan bir iki öğrencinin daha ana babaları, kalkışı beş dakika geciktirmek için Şirket'e üst üste ricada bulunmuşlardı, Şirket de bunu kabul etmiş (ya da kabul eder görünmüştü) – ama tramvayın böyle tam saatinde kalkması, çoğu kez olduğu gibi, çalışanlarının kötü niyetinden ileri geliyordu belki de ve bir çifte meydan okuma niteliği taşıyordu: Bir yandan, geçmişte bir gün gecikmeli bir kalkış için onları belki cezalandırmış olan Şirket'e, bir yandan da kendi alçakgönüllü kökenlerinin izin vermediği bir eğitimi çocuklarına verebilen o zengin kır evlerinin sahiplerine bir meydan okuma. Öyle ya da böyle, soluk soluğa iki üç öğrenci (onlar da ana babalarının okul müdürüne yönelttikleri istek üzerine dersin sonundan beş dakika önce özgür bırakılıyor ama yetişmelerini engelleyecek kadar bir süre, bir öğretmen (özellikle de tarih-coğrafya öğretmeni) tarafından hınzırca oyalanıyorlardı; çünkü o öğretmen de varlıklı sınıflara, "wattmen"lerinkine eşdeğer bir düşmanlık besliyordu (belki de çok farklı olmayan nedenlerle: Çünkü öğretmenin giysileri de tramvay görevlilerinininkiler kadar eprimiştii ama doğal olarak o, ötekilerin beceremediği bir tarzda dile getiriyor (ya da haklı gösteriyordu) bu nedenleri)... "düzenin bozulduğu" gerekçesiyle (üstelik bu erken çıkış nedeniyle sınıfın tembellelere ayrılmış son sıralarına itilerek) istemeye istemeye beş dakika önce salıverilen soluk soluğa bu öğrenciler –Tramvay Şirketi'nden iste-

nen beş dakikayla toplandığında on dakika ediyordu süre, bu da defterlerini toplayıp, sınıftan (kimseye fark ettirmeden ve sessizce, diye ısrar ediyordu tarih-coğrafya öğretmeni) çıkmaları, okulun avlusunu bir baştan bir başa dörtnele koşmaları, mahkemenin önünden sonra da ortasında heykelin yükseldiği meydandan koşarak geçmeleri, yine dörtnele koşarak kaymakamlık kaldırımını izlemeleri ve sonunda sinemanın rokoko cephesi önüne çıkıp tramvay vagonunun gözden kaybolduğunu görmeleri için yeterli bir süreydi- öyle kalakalıyorlardı, kesik kesik soluk alarak, düş kırıklığına uğramaktan çok aşağılanmış hissediyorlardı kendilerini, sanki (nesnelere ya da mekanizmalara, insana özgü düşünce ya da niyetler yakıştırma alışkanlığı yüzünden böyle geliyordu onlara)... sanki tramvay, alaycı ve haince bir sırıtmayla ortadan kayboluyor, onları ve gereğinden ağır okul çantalarını bırakıveriyordu ortada; önlerinde de, gelecek kalkışa kadar bir saat kalıyordu, öldürülecek değil değerlendirilecek bir saat: Ya sinemanın kapalı kapıları önünde (orada, camların ardında, soluk yeşil bir küçük afiş, iştah kabartıcı ama küçük dizilmiş sözcüklerle haftanın filminin öyküsünü anlatır, afişin çevresine dizilmiş, yine iştah kabartıcı olduğu varsayılan fotoğraflarda, filmin başlıca sahneleri görülürdü; ama dev ve tutkulu yüzlerin cırlak bir renk abartısı içinde görüldüğü o büyük afişlerin verdiği sözlere kanarlarda, bu fotoğraflarda seçilen siyah beyaz, değişik duruşlarda donmuş ve ekranın gümüş parıltısındaki hareketin büyüünden yoksun kahramanlar biraz düşkırıklığı yaratırdı) ya da (ne yazık ki ceplerinde yalnızca biraz bozuk para olurdu) Kestaneli Gezi'nin iki yanına dizili çınarlar altında her sonbahar kurulan panayırın barakaları arasında, ortalığı kaplayan o ekşi, tatsız, asetilen ve şekerleme hamuru kokusunda amaçsızca gidip gelerek geçirilecek bir saat; ve o hüznü akşam alacasında atlıkarıncaların ya da başka

çekici şeylerin ışıkları yanıp sönerken, içlerinde (Dupuytren Müzesi'nin yasak gizemlerinden sonra) en etkileyicisi olan "Rus Dağları"ndan –bir ay süreyle o küçük gövde-adamlar grubunu kovalayıp karmakarışık iskelelerini buraya diken Rus Dağları'ndan– kopan gürültüler, devrilecek gibi olan vagoncukların homurtuları, kadınların ince çığlıkları, hepsi gelip Şehitler Anıtının yüksek cephesinde yankılanırdı.

Üstünde TRANSİT 1 yazısı okunan kapı, ardına kadar açıktı ve yeni yapılmış yatakta kimse yoktu artık; oysa dün akşam biri, daha doğrusu bir ölü yatıyordu sanki o yatakta; bir beden de değil: Gövdesinden ayrılmış gibi duran o gizemli, pembe baş yalnızca; üstünde saçlarının iki yana yayıldığı karo beyi biçiminde yerleştirilmiş yastık da şimdi doğal durumuna getirilmişti. Gelip tekerlekli yatağımı iten hastabakıcı, özel odalardan hiçbirinin ne yazık ki boş olmadığını, ama beni götürdüğü odada, yalnızca sakın ve çok yaşlı bir adamla kalacağımı söyledi.

Yörenin pembe kumtaşından yapılmış olan Şehitler Anıtı, parkın kenarında, iki katlı bir ev kadar yüksekti ve üstünde, siyah mermer bir zemin üstünde (değerli malzemeye çerçelenmiş bir yas sayfası gibi) kentin ölülerinin altın varakla yazılmış adları, bitip tükenmez sütunlarda uzayıp gidiyordu; biraz tuhaf bir biçimde, beyaz bir taştan büyük kalem vuruşlarıyla yontulmuş, doğal büyüklükte üç kişi biçiminde simge-lenmişti bu ölümler ve taşıdıkları araç gereç sayesinde, birinin sırtında ağıyla bir denizci-balıkçı, ikincisinin ayağı küreğinde yaslanmış bir bağcı, üçüncünün de elde mala bir duvarcı olduğu anlaşılıyordu; üçü de yalnızca kaba çizgileriyle belirtilmişti (isteyerek ve simgesel bir anlatım yeğlenerek mi böyle yapılmıştı?), pürtük pürtüktüler (siperlerin çamuru yüzünden mi

acaba?), yontucu da (nl bir aperitif üreten Şu zengin aileden olduğu söyleniyordu) onları tek sıraya dizmemiŐ, hafif bir daire yayı üstüne yerleŐtirmiŐti, öyle ki ller ülkesinden oraya kendilerini göstermek için değil de, gelip geçenleri ya da seyircileri umursamadan, aralarında konuŐmak için gelmiŐlerdi sanki. Tam da tramvayın, bir an için sağa dönüp bozguna uđramıŐ öğrencilere sağrısını gösterdiği, sonra da kesin olarak Başkan Wilson Bulvarı'nın bu dirsekli uzantısında kaybolduğu yerdi burası; buradan sonra bulvar adını deđiŐtiriyor ve artık yörenin tanınmış kiŐilerinden birinin adını taşır oluyordu.

Ne var ki, sinemanın girişinde sergilenmiŐ fotoğrafların yarattığı dŐkırıklıđına boŐverip cırlak afiŐlerde sözü verilen kaçıŐların ve dŐlerin (ya da panayır eğlencelerinin önerdiği değişik hazların) tadını yalnızca koŐarken çıkarabilirdim ben, çünkü saat dört tramvayını kaçırırsam kuzinlerimden by-ğnn, kente yerleŐip orada bir yazihane yöneten kocasına gitmek zorundaydım; annem onu görevlendirmiŐti: Beni yalnızca o tehlikelerden korumakla kalmayacak, zaman yitirme-mi de önleyerek gelecek tramvay saatini beklerken hemen ev devlerimin başına oturmamı ve bir sonraki günün derslerini öğrenmeye baŐlamamı da sağlayacaktı. Aslında yumuşak bir adamdı, kendini incelikli bir hüzne kaptırmıŐ gibiydi ve piyanonun başına geçip, savaşta dizkapağı parçalanmış, acılı ve ağır bacağını çalgının altına uzatarak oturup almaktan başka hiçbir haz (ya da kaçamak) yoktu sanki yaşamında; piyanoyu iddiasızca, yalnız kendisi için çalar, sadece zaman zaman, turneye çıkmış bir virtüöz kente uğradığında, onu masasında görkemli bir biçimde ağırlayarak onurlandırırđı kendini. İster kibarlıktan, ister zayıflıktan ya da utangaçlıktan olsun, sanırım anneme verdiği sözü tuttuğunu düŐünürdü, yanında çalıŐanlardan biri, bana küçük pastalar eşliğinde bir fincan kakao getirdiğinde; ben de dudaklarımı siler silmez, çalıŐmıŐ

gibi davranmaya bile yeltenmeden ona teşekkür eder, sonra da dar atardım kendimi merdivenlere.

Talihim yaver gidip de saat dört tramvayını kaçırmadığımda (rastlantılar, öğretmenin iyi günüyle vatmaninkini ça-kıştırdığında) ve eve yeterince erken geldiğimde, alçalmaya yüz tutmuş ekim güneşinin biraz hüzünlü bir biçimde çamların gölgelerini bahçenin çakılları üstünde çekip uzattığını görürdüm; her öğleden sonra oraya bir şezlong ya da daha çok okuma koltuğu denebilecek şey yerleştirilir ve içine annem, hayır annem değil, o şahin başlı, derisi balmumu sarısı, eskiden Burbonlarınkine benzeyen burnu şimdi bir alıcıkus gagasına dönmüş, mumyaya benzeyen şey yatırılır ve acıyla sertleşmiş bakışlarında, neredeyse haince denebilecek şeyler okunurdu; bilmem hangi doktor –Paris’te, o zamanki deyimle cerrahlığın “yıldız”larından biri tarafından ameliyat edilmişti– bir iyileşme yöntemi önermişti ona (belki de olanaksızlığını bildiği halde bir iyileşme umudu yanılısaması yaşatmak istemişti yalnızca), azıcık bile pişmemiş, düpedüz çiğ et yemesini salık vermişti, o da küçük köftecikler biçiminde yedi bu çiğ eti, ama öylesine nefret ederdi ki bu köfteciklerden (oysa eskiden son derece oburdu, sömürge genel valisinin verdiği şatafatlı ziyafetlerin yemek listelerini her zaman saklamıştı ve oradayken, yörenin en iyi balıkçısı, taze ıstakoz geldiğinde ona haber vermeyi hiç unutmazdı), tiksintisini bastırmak için öylesine hoyratça davranırdı ki kendine, iç karartıcı bir ağgöz-lülük karikatürüne dönüşürdü bunun sonucunda; başını (ne tuhaf, sanki acıkmış gibi) yabancı bir hareketle öne doğru uzatır ve onca zayıflamış, kemikli burnuyla, meydandaki kafesleri içinde çürümüş bir leş parçasını didikleyen o iki tutsak kartalı anımsatırdı ister istemez insana; anne sevgisi onda yavaş yavaş (yakında yok olacağı ve geride on bir yaşında bir yetim bırakacağı ânın önü alınmaz biçimde yaklaştığını gördükçe)

umarsız bir şiddetin belirtilerine bürünüyor, bu da onu, büyük olasılıkla, gelecekte yolumu beklediğinden emin olduğu tehlikeleri (tembellik ya da kötü eğitim) engellemek (ya da geçiştirmek) amacıyla bir kat daha katı olmaya itiyordu; sanki (biraz sofuluğunun –oysa bana sonradan söylendiğine göre babamın onu götürdüğü tropikal adada istakoz eşliğinde geçirdiği o üç sefih mutluluk yılı boyunca epeyi ihmal etmişti bu sofuluğu– biraz da şimdi buna eklenen, besbelli azıcık süslenmiş bir tür askeri disiplin ve esneklikten uzak bir onur anlayışının karışımıyla) sert, kaskatı bir insana dönüşmüştü annem ve ben onunla her gün buluştuğum saatten korkar olmuştum; orada, ince pembe çizgi demetleri arasına beşli düzende serpiştirilmiş çiçek sepetlerinin süslediği bir Jouy kumaşıyla kaplı şezlonguna yarı uzanmış, kül rengi flanelden, kenar şeritleri koyu gri sabahlığını giymiş, omuzlarını örten o hiç çıkarmadığı soluk mor şalıyla beni her zaman korkunç, acımasız ve tapınmaya benzer bir anne sevgisiyle karşılar ve bu sevgi, uzattığım okul defterine düşülmüş en küçük bir kırık notu ya da en küçük cezayı bile, abartılı bir dramaya dönüştürmeye iterdi onu.

Tramvay hattının tıpkı bir eve benzeyen son durağı neredeyse tam göbeğindeydi kentin; buna karşılık hattın öbür ucunda, pas içindeki raylar, tramvayı durdurmaya yönelik bir engelin birkaç metre ötesinde, kum tabakaları altında kaybolur ve deniz rüzgârı, en az bu tabakaları temizlemekle görevli Şirket görevlisinininki kadar sabırlı bir ısrarla durmaksızın örterdi üstlerini; görevlinin işi, rayların ikili hale geldiği bir bölümü açık tutmaktı aslında ve çekici vagon gelip burada, yazın ardından çektiği römorka bağlanabilmeliydi; “yedek” adı verilen bu römorkun birbirine koştut sıraları, dışarıdan, döşemeyi tavana bağlayan ahşap dikmelerle ayrılmıştı yalnızca ve bunların arasında, genellikle iyi bağlanmamış kaba kumaştan perdeler uçuşurdu rüzgârda. Karayolunun da gelip dayandığı bu

kumlu çöl sınırında, katranla boyanmış, neredeyse kapkara ve basit bir ahşap hangar, geceleri çekici vagonu barındırır, buradan öteye yolun uzantısını oluşturan ve deniz tuzlarının kemirdiğı, rengi atmış, soluk gri –kuma yarı batmış– ahşap levhalarla döşeli iki dar patika, kumsalı enlemesine aşarak bir barakalar dizisine ulaşımı sağlar, ilki gibi kahverengi katran boyalı bu barakalar da, yaklaşık yirmi metre genişliğinde, bir yanı denize açık bir dörtgenin üç yanını oluşturur ve burada soyunma kabinleri, bir bar ve masaları bir dans pistinin çevresine yayılmış bir kahve-lokanta yer alırdı. Bu bilgiler hep ikinci eldendi, çünkü bizim (çocukların) buraya yaklaşması, her zaman yasaktı (aslında bu yasak hiçbir zaman dile getirilmemişti, ama aile içi konuşmalarda bu yerden, sanki çevredeki bir fabrikanın ya da pis kokulu bir çöp deposunun yarattığı rahatsızlıktan dem vururcasına söz edilir, bundan da bir yasaklama anlamı çıkardı doğal olarak) ve hep kimi göndermelerle ilgiliydi: Örneğin falanca arkadaşların villası ya da kumsalda her zaman oturdukları yer buranın sağında ya da solunda (ve tabii her zaman epeyce uzağında) derken ya da diyelim ki bir hizmetçinin, bir yardımcı hizmetçinin ya da bir yarıcının kızının, izin gününde oraya gidip dans ettiğini söylerken... Bir tür alaycı terslikle “Sosyete Plajı” adı verilmiş bu yer (bu katran boyalı ve harap görünümlü barakaların yerini, daha sonra, ama denize daha az yakın bir yerde, neredeyse tramvayın son durağının hemen dibinde, özensizce çırpıştırılıp sarıya boyanmış bir beton küp alacak ve bu yeni yapı da “Gazino” adıyla vaftiz edilecekti), oldukça iç karartıcı görüntüsüne karşın adını, sözcüğün gösterişli anlamıyla bir “sosyete”nin uğrak yeri olmasından çok, büyük olasılıkla tatil günlerinde buraya çok sayıda insan çekmesinden alıyordu; uzaktan, bu tesisle kıyı arasındaki kumsalı karartan küçük gölgelerin ya da daha doğrusu, birbirine yapışık küçük noktaların çokluğundan,

çokluktan da öte karıncalar gibi kaynaşmasından anlaşıldı bu – giderek denize bile taşardı bu noktalar ve deniz, yüzeye sürünüp geçen kimi balık sürülerinin neden olduğu türden kıpırtılarla sanki kaynaşır, dövülüp saçılan suların çevresinde parıldar ama bütün bunlar pek de uzaklaşmazdı kıyidan, çünkü çok azı yüzme biliyordu ve ikiye bölünmüş bir acımayla, neredeyse gülünç bir şey anlatır gibi (biraz küçük köpek yavrularından söz edercesine) her pazar bir ikisinin, bolca içki eşliğinde tıka basa yedikten hemen sonra denize koşunca tıkanıp boğulduğu söylenirdi ve uzaktan seyredildiğinde, yoğun bir insan etkinliğiyle, bu etkinliğin içinde cereyan ettiği etkileyici sessizlik arasındaki zıtlıktan doğan, biraz gizemli, gide-rek biraz tuhaf bir şeyler sezilirdi bu manzarada, çünkü bu uzaklıktan, kıyıya her zaman dik esen rüzgâr, ister doğudan ister batıdan essin, her türlü gürültüyü, çığlıkları, şarkıları, müziği alıp götürür ve bu yerin kötü şöhretine, elmas pırıltılı köpük sorguclarıyla denizi kabartışına tanık olduğumuz bu Lilliputvari kaynaşmaya, bir de o neredeyse korku verici öge, o kesin gürültü eksikliği eklenir, egemen rüzgârlardan birinin her zaman yatay tuttuğu gerili duran üçrenkli bayrak, katran rengi o upuzun barakanın üstünde, uçları saçak saçak olmuş kırmızı şeridiyle, gerçekdışı ve yasadışı bir etkinliğin ya da eğlencenin, kendi de gerçekdışı ve yasadışı sancağı gibi dalgalanırdı; sanki Şirket, bu tramvay hattını, bir yanda cırlak afişleriyle sinemanın, bir yanda da bu “sosyete plajı”nın oluşturduğu iki popüler çekim kutbunu birbirine bağlamak için döşemişti aslında ve mazgallarıyla kulelerini çam ağacı perdeleri ardında gizleyen burnu büyük kır evlerine (kimileri için, çöküntüyü, yıkık döküklüğü gizlemek demektir bu) geçerken hizmet veriyordu yalnızca; ne de olsa az çok varlıklı ailelerin yazlık konutlarıydı bu evler (kimileriye hiç varlıklı değildi artık) ama (alışkanlık ya da gururdan) hepsi de

temmuz ayı gelir gelmez uçsuz bucaksız kumsalın şurasına burasına, kısaca “gölgelik” adını verdikleri, aslında sağlam bir ahşap iskeletle tahta levhalardan oluşan ve üstlerine, bir zamanlar canlı renklerdeyken tuzun yavaş yavaş soldurduğu çadır bezleri gerilmiş küçük yapılar dikerlerdi; bu yapıların her biri (denize bakan cepheleri her zaman açık kaldığı için) birer küçük salon işlevi görür, çevredeki birkaç anne sırayla birbirlerini ziyarete gelip buralarda “kabul günleri” düzenler, bir yandan iş işleyip bir yandan da göz ucuyla çocukların denize girmesini izlerlerdi; “Pekeyleniyoruz denizde dün Bayan Espinoza gölgeliğe annemi görmeye geldi ama Gaguy’nin boğazı ağrıyor ne zaman dönüyorsun?” Sırtına bu sözcüklerin eğri büğrü, ucu aşağı sarkmış satırlarla acemice çiziktirildiği posta kartının ön yüzünde, kum tepelerinin hafif yuvarlak sırtlarının ardında, korkunç çirkin makine kiremitleriyle örtülü ve kimi tuhaf mimari güzelleştirme çabalarından (birinin köşesindeki Ortaçağ esinli nöbetçi kulübesi benzeri bezemelerden) anlaşıldığı gibi büyük olasılıkla o tumturaklı “villa” tanımına özenen, bir dizi tek katlı küçük ev görünürdü çoğu kez. Şu Bayan Espinoza’ya gelince (o yıllardan birinde, ağustos ayında, kalabalık ailesiyle birlikte onları alabilecek tek villaya (arduvaz çatısı, hımuş duvarlarıyla bu kez Normandiya biçiminde, tek katlı, büyük bir yapıydı bu villa) yerleşen kızkardeşine yakın olabilmek için annemin, karo kaplı döşemeleri kumdan gırç gırç eden, baştan savma konforlu iki odasını kiraladığı küçük bir evin sahibiydi bu kadın ve o evde, yatmaya hazırlandığımız odanın duvarında olağanüstü bir hızla yürüyen ve sanki kirpiklerle, çevik ayaklardan oluşan kıpır kıpır bir perçemle çevrili, soluk sarı renkte, kıvrım kıvrım ve kuzenimin ancak uzun bir kovalama sonucunda ikiye bölmeyi başarabildiği kocaman kırkayağı bugün hâlâ görür gibiyim)... Şu Bayan Espinoza’ya gelince, genç kuzenimin bana rahatsız-

lığını haber verdiği oyun arkadaşımız küçük Gaguy'nin anne-siydi ve yalnızca bir kumsal ilişkisiydi ilişkimiz; teyzem onu "gölgelik-salon"una kabul etse de, kentteki eski konağımızda her kış üç dört kez verdiği briç partilerine ya da müzik akşamlarına hiçbir zaman çağrılmazdı: Ya villasının bir ya da birkaç odasını kiraya vermesi sınıf düşürücü görüldüğü için, ya pek orta karar bir briç oyuncusu sayıldığından ya da (aslında "iyi" bir çevreden olmasına karşın) ailede yaygın olan müzik tutkusunu paylaşmadığından; Yahudilik konusuna gelince, aşırı Katolik, gerici bir ortamda yaşıyor olmamıza karşın, anıştırma yoluyla bile olsa (annemin ona karşı dirençli bir sitem konusu yaptığı kırkayak olayının tersine), en azından benim önümde hiçbir zaman söz edilmemişti; ya yakışık almayacağı düşünülüyordu bunun, ya da sanırım, komşu ülkeden birçok Yahudi dönmesinin gelip kök saldığı Fransa'nın bu en Güney köşesinde kimse pek aldırımıyordu böyle şeylere ve benim, bizim sokağın köşesindeki maviye boyalı tuhafiyeci dükkânının tabelasında seçilen "Sam'ın Yeri: Büyük Ucuzluk" sözlerinin –ki aynı sözleri, perde arasında, sinema perdesinin üstündeki başka reklamlar arasına güzel bir el yazısıyla çiziktirilmiş bir biçimde de görürdük– aslında "Samuel'in yeri..." gibi okunması gerektiğini öğrenmem epeyce zaman almıştı.

TRANSİT'te geçirdiğim gecenin ardından tekerlekli yatağımı çektikleri iki kişilik odadaki öbür hasta, yaşlı bir adamdı ve onda dikkatimi ilk çeken şey (hastalık ve yaşlılık sonucu zayıflayınca tüm ötekileri bastırıp bir yüzün en önemli ögesi haline gelen o kartal gagasına benzer, kemikli burunların görüntüsünü, gövde-adamlar'la annemin anısı yüzünden, acıyla ve ölümle bağlantılı görüyordum sanki) yüzün tüm öbür çizgilerini silmiş gibi görünen, öne çıkmış, neredeyse keskinleşmiş bir burun oldu; ve onun yanı sıra başka bir çarpıcı öge

daha: Arkaya atılmış ve ensede hafifçe kıvrılmış gümüş rengi uzun saçlar; ben odaya girdiğimde yatağına oturmuş, özenle tarıyordu onları, üstünde kışkırtıcı derecede kıpkırmızı, kadife bir pijama ve lacivert bir sabahlık vardı, selamıma karşılık vermek için ara vermedi işine (ya da bana öyle geldi), besbelli bir tür süslü ve değerli miğfer gibi gördüğü bu saçları taramayı, düzlemeyi sürdürdü.

Teyzemle eniştemin (konakları yalnızca dört kilometre uzaklıktaydı denize ve taraçasından bakıldığında mavi bir çubuk biçiminde görünürdü uzaktan) hangi nedenlerle (belki çocukların hevesini kırmamak için) bir yaz mevsimi gelip, bu büyük ve korkunç villaya yerleştiklerini hiçbir zaman anlayamadım; yalnızca boyutlarıyla değil görüntüsüyle de korkunçtu bu yapı (Akdeniz kıyısında, çevreye hiç uymayan bir Normandiya biçiminde inşa edilmişti ve tepesinde takke gibi duran, taşkın bir çatısı vardı); üstelik kendini beğenmişliğiyle, ağırlığıyla, yabancılığıyla, çevredeki küçük ve alçakgönüllü evlerle tam bir zıtlık oluşturuyordu; sözgelimi annemin o konfor yoksunu iki odasını kiraladığı Bayan Espinoza'nın eviyle: Denizin nemi, bu odaların pembe badanalı duvarlarını neredeyse bütünüyle soldurmuş, bunun yanı sıra topraktan sızarak yükselen ıslaklık, duvar diplerinin rengini koyulaştırmış, giderek açık bir mora döndürmüştü; çığına dönmüş kırkayağın düştüğü duvar dibini görmek için yatağı çektiğimizde fark etmiştik bunu ve Bayan Espinoza'ya duyduğu öfkeyle karışık korku çığlıkları atan annemin, av sahnesini aydınlatmak amacıyla havaya kaldırdığı mumun ışığı, gereğinden fazla deniz kumu katılmış sıvanın açık kül rengi, taneli ve kolayca ufalanan malzemesini ortaya çıkarmış, hayvanı kovalayan acemi vuruşlarımızın kopardığı tabakalar, küçücük kuartz pırıltılarıyla yanıp sönmüştü havada.

Yine de, ne kadar anlamsız görünürse görünsün –çünkü doğrudan kumsala bakan villa, denize en fazla yüz metre uzaklıktaydı– eniştem, evle deniz arası yarı yola o geleneksel gölgeliklerden birini dikmekten geri kalmamıştı ve bu gölgeliğin rüzgârda şişen çizgili örtülerinin –bu çizgiler de pembeydi– solukluğunun nedeni, bu kez nem değil, kumaşın pütürlü dokusu üstünde yalnızca hafif bir sürtünme lekesi gibi görünecek renkleri yavaş yavaş yiyip bitiren güneşti. Gece olduğunda, bez giysilerinden ve ziyaretçi hanımlardan kurtulurdu gölgelik: Öğleden sonra orada toplanıp katlanır koltuklarda oturan, kent giysilerine değilse bile, iyice ağırbaşlı, kapalı yazlık giysilere bürünmüş, olsa olsa çoraplarını çıkarmadan ayaklarına bir bez çarık geçirme hafifliğini göstermiş ziyaretçi hanımlardı bunlar –bol ve dökümlü de olsa bir mayo giymek, hâlâ genç olmasına karşın, teyzemin bile aklından geçmezdi; ve sarı soluk eski bir fotoğrafta, denizin hemen kıyısında oturmuş görünen, şapkası ve sarındığı örtülerle şemsiyenin altına saklanmış bir kumaş yığınının andıran büyükanneemin yanındaki çocukların (biri neredeyse bir delikanlıydı artık) yarı uzun kollu, yatay çizgili (pembe mi?) yüzme giysileri, bacak aralarından boyunlarının altına dek dikkatle iliklenmiş düğmelerle önden kapalıydı...

Dolayısıyla, gece olduğunda hareketli duvarlarından soyunup yalnızca iskeleti kalan gölgelik küçük bir çocuk grubunun buluşma noktası olur, burada beklerken safça oyunlarla –bilmece ya da benzeri şeylerle– oyalanan çocuklar, daha sonra bir iki hizmetçinin gözetimi altında “ağ sürtme”yi izlemeye giderlerdi: Villalardan biraz daha kuzeyde, balıkçı kayıklarının dönüşünde, büyük bir ağın kumsala uzatılan iki ucuna asılıp çeken kadınların, gençlerin, giderek çocukların oluşturduğu bir gösteriydi bu ve sonunda, fenerlerin ışığında, içinde zorlukla seçilen gümüş ısıltılı bir balık yığınının titreştiği torba çıkardı ortaya.

Öte yandan, benim gibi küçük bir çocuk için gösterinin kendisinden daha önemli şeyler vardı orada: Kıyının yakınında sallanıp duran kocaman kayıkların bordasına vuran kapkara suyun karanlık şıptısı, art arda dizilmiş ağ çekenler (siyah başörtülü ya da “saçı açık” kadınlar, az ya da çok hırpani giyimli çocuklar, ayakları boğum boğum ve kıllı erkekler); yere konmuş fenerlerin her şeyi alttan aydınlatan, gölgeleri tersine çeviren ışığı, tıpkı tablolar da ya da dua kitabının İsa’nın Doğumu’nu betimleyen resimlerinde, beşikten yükselen ışığın, koşup gelmiş çobanların yüzünü değiştirip büyütmesi gibi bu insan yüzlerine anlaşılmaz bir gizem, bir kutsallık verirdi (bütün bunlara çocukların kafasında Fransızca “balıkçı” ve “günahkâr” –*pêcheur* ve duaların zavallı günahkârları için kullanılan *pêcheur*– sözcüklerinin kuşkusuz yarattığı tını benzerliğinden doğan bilinçsiz karışıklık da eklenir) ve son olarak da (erkekler ara sıra düş kırıklığı küfürleri etseler de) ağın torbasını dolduran gümüş ışıltılı ürpertinin kütlesi o denli kocaman görünürdü ki, her şey bu sahneye bir Kutsal Kitap öyküsü, bir tür peri masalı boyutu vermek için bir araya gelmiş izlenimini verirdi bana, tıpkı “Mucize Balık Avı” ya da “Ekmeklerin Çoğalması” sahnesinde olduğu gibi...

Ancak bu manzaranın kendine özgü büyüünden çok, kumsalda geçirilen bu akşamları benim için değerli kılan şey, grubumuzda küçük bir kızın varlığıydı aslında (yaklaşık on üç yaşında olmalıydı), söz dinletirliğiyle grubun yönetimini hemen ele almıştı ve benim gözümde asıl saygınlığını (kuşkusuz öbür çocukların gözünde de) küçük kuzinimin de yazılı olduğu Maintenon Okulu’nda bir şenlik nedeniyle sahnelenen ve sanırım İngilizce öğretmeninin kimbilir hangi romandan uyarladığı “müsamere”de sahneye göz kamaştırıcı girişiyle kazanmıştı; bu oyunda erkek kılığına girmiş, kafasına bir kasket geçirmiş ve kurtarıcı olarak çıkmıştı ortaya, bir

sıçrayışta izbe bir Londra evinin içine atlayıvermişti; sağ yana açıldığını anımsadığım bir pencereden yapmıştı bu atlayışı ve yerden yükselen hafif toz bulutu nasıl gözümün önündeyse, ayaklarının altında döşemenin çıkardığı boğuk sesi de duyar gibiyim şimdi.

İster özellikle canlılığı ve oğlan çocuğu tavırları nedeniyle bu role seçilmiş, ister bu durum (bu rol) davranışlarını etkilemiş olsun, küçük grubumuz üstünde belirgin bir egemenlik kurmuştu hemen ve ben, sessiz bir coşkuyla, sessiz bir hayranlıkla, bir o kadar da tutkuyla kabul ediyordum bu egemenliği: O denli şiddetliydi ki bu duygular, yaşıma gereği işe hiçbir cinsel boyut karışmamış olmasına karşın (o sırada beş ya da altı yaşlarında olmalıydım) sahneye o gürültülü ve kurtarıcı girişinin anısı yıllar sonrasında bile son derece canlı kaldı içimde, yere indiği sırada döşemenin çıkardığı sesi duyar gibi oldum hep (bugün de duyar gibiyim) ve daha sonra bu imge, Albertine'in kız arkadaşı Andrée'nin, Balbec'te gezi boyunda oturan "zavallı ihtiyar"ın üstünden iki ayağını bitıştırıp atlamasıyla örtüştü belleğimde.

Belki dış dünyayla benim aramda sanki bir tür perde oluşturan (aynı ölçüde görme yetimi de etkileyen) ateşin etkisiydi; ya da belki avurtları çökmüş o yaşlı adamla birlikte bulunduğum oda yeterince aydınlık olmadığı içindi bu (dar bir iç avluya mı bakıyordu, yanlış mı yönlendirilmişti ya da başka bir yapıya çok mu yakındı?), çünkü daha sonra, yeni (özel) odama taşındığımda her şey ansızın ışığa boğuldu gibi geldi bana (kimbilir, belki de yalnızca, sonunda yalnız kalmanın rahatlamasına eklenen belirgin bir ateş düşmesinden doğuyordu bu izlenim) ama yaşlı adamın yanında geçirdiğim o ilk iki gün her şey (doktorların asık suratlarıyla birlikte, çevremi saran karmaşık aygıtların anımsattığı ölme olasılığı da bunun içinde olmak

üzere) ayırım gözetmeksizin bir tür soluk (giderek karanlık) gri renge bürünmüş gibiydi, tıpkı şu Dupuytren Müzesi'nin çadırını süsleyen, o girişin yanındaki resimde olduğu gibi –fuar zamanı, önünden göz ucuyla bakıp geçtiğimiz bu çadırda (çocukların içeri girmesi yasaktı çünkü), anlatılanlara bakılırsa, iskeletlerle yan yana sıralanmış başka tuhaf nesneler arasında, alkol dolu kavanozlar içinde büzülmüş, her yaştan dölütler vardı ve çadırın arka bölmesine açılan branda aralığının üstünde “Kadının Gizleri” yazısı okunuyordu– resim, solmanın da ötesine geçmiş, renkleri uçmuş gitmişti (sayısız taşınma sırasında hoyrat davranılmış karton görünümlü bir taşıyıcının kat yerlerinden, kurumuş ve çatlamış bir boya tabakasının sayısız küçük pullarıyla çevrili, çatlakları yıldız biçimi tuval yer yer seçiliyordu); bu resmin, gerek betimlediği sahnenin “bilimsel” ağırbaşlılığı, gerekse –şunu da diyebiliriz– gözler önüne serdiği yarı çıplak kadın görüntüsü nedeniyle zamanında çekici olduğu varsayılmıştı herhalde: Arkaya sıyrılmış gömleğinin altından griye çalan teni görünüyordu kadının, çevresini kuşatanlardan biri (Charcot, Pasteur?..) bir sandalyeye oturmuş, kafasına bir takke geçirmiş, gündelik giysilerinin üstüne de ayakkabıcılarınkine benzer (ama beyaz), göğüslüklü bir önlük geçirmişti ve parmağıyla, başlıkları kolalı iki rahibenin arasında duran kadının çıplak memelerinin ortasında bir noktayı gösteriyordu; tarihsel bir sahne olmalıydı bu, ama oradaki biçimiyle, asetilen lambasıyla aydınlatılan bir baraka duvarında bir tür simgesellik kazanıyor, toplumsal ya da bilimsel tüm tabuların (çıplaklık da vardı bu tabuların içinde: Şapkalı, kravatlı, eldivenli bir beyefendiler topluluğu içinde göğsü bağı açık bir kadının başka ne anlamı olabilir) üstüne giden “laik” (iki rahibenin varlığına karşın laik) bir olumlama niteliğine bürünüyor, kimi izleyicilerin yüz ifadeleri ve şaşkın hareketleri de açıkça tanıklık ediyordu buna.

Onca hor görülen “Sosyete Plajı”yla, oradan yükselen ve dalgaların serin sesini bir an için bastırıp sonra da hemen yutulup giden o ucuz meyhane müziğinin çekingen çıkışlarına gelince, yıllar sonra anımsayacaktım bunları, savaştan hemen önce, şu büyük kayıklardan birinin güvertesine uzanmış yatarken (benim çocukluğumda “sürtme”yle balık avlayan kayıklardan değildi bu –o avlanma türü çok verimsiz olduğu için sanırım çoktan bırakılmıştı–, sardalya avı için donatılmıştı ve kayalık kıyı boyunca limanlarından birine bağlıydı); geceyi geçirmek üzere açığa demir atmıştı bu kayıklar, karadan esen rüzgâr, bütün gün denizden eseni bastırıp yerleşmişti artık ve yatışması epeyce zaman alacak büyük dalgaların yüzeyinde, küçükleriyle ters yönde kırışıklar oluşturmaya başlamıştı şimdiden – ve sessizlik, yalnızca, zaman zaman, orada burada tepesi kırılan o kırışıklardan birinin serin şırıltısı, artık mavi olmayan, gittikçe kararan bir tür şişe yeşilindeki suyun yüzüne tunç yansımaları düşüren günbatımı ışıltıları, sonunda kapkara kesilen deniz ve o kapkara sessizlikte bir fenerin hafif kızılımsı ışığında seçilen güverte, olduğu yerde hafifçe sağa sola yalpalanan kayık, yıldızlı göğe doğru yükselen ve bir takımyıldızdan öbürüne tembel tembel salınan kapkara direk (daha güçlü bir dalgayla dikiliyor ya da eğiliyor ansızın, sonra o uyuşuk gelgitine dönüyor yeniden) suyun hafif şırıltısı, hepsi o kadar, ve ansızın (yavaş yavaş değil birdenbire oluyordu bu) hava (sanki maddesi, bileşimi demek istiyorum) değişiyor: Biraz yoğun, yerini aldığı deniz melteminin saydam saflığından sonra sanki daha az saydam, çok sert değil önceleri, ama gitgide daha çok duyuruyor kendini; bütün gün yakıcı ağustos güneşinin ısıttığı toprağın sayısız ve ağır kokularıyla (hayvan, duman, yeni kesilmiş ot kokuları) yüklü değil yalnızca, bir de gürültüler taşıyor karadan denize, çoğunun ne olduğu kestirilemeyen gürültüler, belli belirsiz

tanıdık, belli belirsiz endişe verici, yaygın bir uğultu, zaman zaman köpek havlamaları ya da lokomotif düdükları seçiliyor içinden, sonra da dalga dalga, hafif, ama uzaklığa karşın açıkça seçilen, denizin gece hışırtılarına karışan ve rüzgârın, alçak kıyı boyunca uzanıp kırışan incecik inci gerdanlıktan bu yana taşıdığı sesler, dans orkestralarının bakır tınılı ya da kadife gibi yumuşacık çınlamaları ve aralarından seçilen biri: Sosyete Plajı'nın tahta barakalarından sonra orada inşa edilmiş sarı çimento küpün yerini bir süre önce alan o görkemli gazinonun orkestrası.

Kıskançlıktan kıvranan anlatıcının (adının Marcel olabileceğini ima ediyor Proust) öğleden sonraları Albertine'e beçilik etme işini şu Andr  e'ye bırakmasının nedenini anlamak pek kolay değil (hele Cottard'ın, Küçük Gazino'da birlikte dans eden iki kız konusundaki gözleminden sonra), ne de olsa metresiyle özel ya da daha çok "Gomorravari" bir arkadaşlık kurmuş olmasından kuşkulanıyor Andr  e'nin; bu "Gomorravari" sözcüğü, lezbiyen sözcüğünü kullanmamak için (ya da "Sodomvari"ye şiirsel bir benzer yaratmak için) uydurulmuş, ses yapısıyla *logorrh  e** ya da *gonocoque*'u** anımsatan, pek de yerine oturmamış bir sözcük. Gerçi inandırıcılık sorunları çok rahatsız etmiyor Marcel Proust'u, gerektiğinde hiç sıkılmadan en cılkı çıkmış yöntemlere başvuruyor (rastlantılar, çakışmalar, beklenmedik durumlar): Hani   rneğin, Jupien'le Charlus'  n o ünlü ilk karşılaşmalarına "istemeden" tanık olduğunda, ya da -yine bir "rastlantı" sonucu ve "biraz soluklanmak için"- Jupien'in işlettiği erkek genelevine girdiğinde ve müşterileri kırba  lamakla görevli o sahte serserilerin safça konuşmalarını "yakaladığında" olduğu gibi.

* Laf kalabalığı.

** Belsoğukluğuna yol açan bir bakteri.

Aynı anlatıcının, “Sodom ve Gomorra”nın başlangıcında çizdiği dramatik tablo da en azından şaşırtıyor insanı: “Lanetlenmiş” meraklılarını uzun uzun tanıttığı kimi uygulamalardan söz ederken, bu “lanetlilerin” sayısının her toplumda binlere ulaştığını, tanıdığı kimi baron, kont ya da düklerin, kendi aralarında, o gösterişli özel uşaklarının güzelliğiyle, güçlü bedenleriyle övünüp durduklarını okuyucuya söylemeyi sonraya bırakıyor. Ben de, tıpkı Yahudi düşmanlığı konusunda olduğu gibi, çocukluğum boyunca ve içinde yetiştirdiğim o “mazbut” ortamlarda, bu davranışlar konusunda en küçük bir eleştiriye tanık olduğumu anımsamıyorum şimdi, oysa bunların en önde gelen temsilcilerinden biri, kentte “sosyete” adı verilen (ya da kendini öyle adlandıran) şeyin doğrudan üyesiydi; ozan olduğunu söyleyen, yaşını başını almış bir adamdı bu; çılgınlıklarının öyküleri –ki onları keyifle kendisi yayardı– dedikoduculara malzeme olur, ozanlığının başlıca kanıtını oluşturan ve biraz arkadaşlarının, biraz da Toulouse’un çiçek şenliklerinde “Altın Katırtırnağı” ödülü almış bir iki şair hanımefendinin yardımıyla çıkardığı aylık dergi, yazımını kimselere bırakmadığı ünlü köşesi “La Place à Ragots”^{*} nedeniyle neredeyse kapışılırdı. “Sosyete”nin bayıldığı marifetlerine gelince, bunlardan başlıca ikisi –en azından benim kentte oturduğum dönemde– önce çevredeki bir kaplıcanın Büyük Otel’inin bahçesinde düzenlediği bir gece âlemi (ne yazık ki küçük yamaklardan birinin ortadan kaybolduğunu fark eden otel yöneticisinin –ya da ahçının– haber vermesiyle polis gelip kesmişti eğlenceyi), sonra da aynı kaplıcadaki Türk hamamında (besbelli en çok yeğlediği av sahasıydı burası) Doğulu bir beyzadenin, anlık bir “sertleşme”den yararlanmak amacıyla ona yönelttiği gurur okşayıcı bir öneri olmuştu; bu sözcüğe

* (Fr.) “Dedikodu Meydan”ı, ses benzerliğiyle “Arago Meydanı”

(sertleşme) gelince, aşırı dindarlığı ve son derece erdemli geçinmesiyle tanınmış büyük kuzinlerimden biri, biraz erkeksi bir güvenle (ve sanki hafif bir saldırganlıkla) yinelemişti bize bunu; piskoposluğun dispanserinde yaptığı stajda öğrenmişti sözcüğü ve aynı saldırganlıkla, orada doğal olarak, cinsel hastalıklara yakalanmış zavallıların sağaltıldığını da söylemişti. En azından kent (“sosyete” – ve onun iyi niyetli kanadı) bu “ozan”ı kendi içinden çıkmış sayıyor (bu bile bir güvence sayılırdı), bir düşünce adamı olarak niteliklerine saygı duyuyor (bu durum, eşcinsel nitelemesini de doğruluyordu, çünkü yaygın bir inanışa –ya da daha çok bir belite göre diyelim– yetenek ve oğlancılık (ya da tersi) kaçınılmaz biçimde birbirini tamamlayan şeylerdi), maskaramsı yanları da olsa, düşünsel dedikodu dünyasını besleyen bir öge gibi görüyordu onu ve böyle biri, az çok kendine özgü yapısı olan her topluluk için belirli bir anlamda vazgeçilmez biriydi.

Sardalya balığı avı, küçük bir limanın açığında, gün doğarken ve batarken yapılır, ağlar akıntıyla günbatımı (ya da doğumu) arasındaki açının açıortayına dik yönde gerilir, balıkçılar da bunu çarpıcı bir benzetmeye dökerek avın her zaman “bir gözü akıntıda, bir gözü batan –ya da doğan– güneşte” yürüdüğünü söylerlerdi. “Prima” denen akşam avında yeterince bol balık tutulursa, mezat için toptancıların beklediği limana dönülürdü. Eğer avın benzin giderini karşılamayacağı düşünülürse kayık demirlenir, denizin ortasında öyle ağır ağır sallanır (denizciler, şafaktan az öncesine kadar uzanmak için ambara inerler) ve o büyümlü gecelerden biri başlardı.

Yalnızca görüntüsü bile beni bir anda şaşkına çeviren yaşlı adama (TRANSİT’te geçirdiğim ilk geceden sonra beni yerleştirdikleri çift yataklı odadaki komşuma), daha ilk bakışta

bastırılması zor bir tiksinti duymamın nedeni, zavallı adamın pis ya da iğrenç görünümlü olması değil –çelişkili gibi de görünse– varlığının, karikatüre varan ve sanki açık saçık denebilecek bir düzeyde, ikimizin de orada bulunmasını zorunlu kılan şeye karşı direncin canlı bir örneği gibi görünmesiydi belki de – kendi kendimin sırttan bir ikizini görmek ve onunla birlikte yaşamak durumunda bırakılmışım sanki; yalnızca yaşamak için değil, dayanılmaz bir densizlik derecesine varana dek canlı örneğini oluşturduğu bir düşkünlüğü yadsımak de için gösterdiği yoğun çaba, o küçük tarağı uzun, gümüş rengi saçlarından durmaksızın geçiriyordu belki; bu saç da, güzelliği ve zarifliğiyle, taban tabana zıt bir görüntü oluşturduğu buruşuk ve düşkün kukla suratının tepesinde, tam bir peruka gibi duruyordu, tıpkı annemin, tabii ki güzel görünme kaygısıyla değil, sadece bir tür utanma duygusuyla (ve büyük olasılıkla beni fazla ürkütücü bir görüntüden korumak amacıyla) taşımakta –en azından onu gördüğüm son güne dek– ısrar ettiği (bunu da daha sonra öğrendim), dalgalanması donup kalmış o perukayı andırıyordu: Ona benzer, acılı bir yüzü ve aynı alıcıkus gagası biçimli burnu çevreliyordu o da; ve ben, ölümün, en azından “doğal” ölüm denen şeyin (ya da onun yaklaşmasının), yalnızca bu soytarımsı ve iç karartıcı kukla suratını görmeye mahkûm edilmişim sanki (Almanların, boynuna bir köpek gibi tasma geçirip bütün kampta gezdirdikleri o tutukluyu anımsatıyordu bu bana: Tasmanın ucu başka iki tutuklunun elindeydi, buyruklara uyarak yavaş yavaş yürüyordu, göğsünün üstünde, boynuna bir telle asılmış ağır bir tuğla vardı (yoksa bir kesme taş mıydı?), onun üstünde de “arkadaşlarımın ekmeğini çaldım” yazılıydı ve bizim barakadan geçtiğinde, işittiği küfürler, yüzüne tükürenler, ara sıra da vuranlar yüzünden, ölümün eşiğinde bir yaşlının, etleri çekilmiş, çürümüş, ürküntü verici görüntüsüne bürünmüş-

tü). Sanki bir Goya resminden çıkmışa benzeyen bizim yaşlı adamın da hırslı süs merakı, yalnızca saçlarının bakımıyla sınırlı kalmıyor, giysilerine de yayılıyordu; yavaş adımlarla zar zor yürüyerek ortak tuvalete gitmeden önce, tiyatro sahnesine yakışır kırmızılıkta, sık dokulu kadife pijamasının üstüne, hastabakıcının yardımıyla, şık bir lacivert sabahlık geçiriyordu ve ben de, orada, tuvalette bıraktıklarını buluyordum daha sonra, özenle yerleştirilmiş olsalar da (belki de asıl bu yüzden) tiksintiyle baktığım bir iki nesne: Tarak, diş ve tırnak fırçaları, vıcık vıcık bir pembe sabun, pazarda satılan türden iki sünger-havlü, havluları süsleyen yemişler, yapraklar, çiçekler; hepsini içine alan tatsız tuzsuz bir renk senfonisi, turuncular, yeşiller ve pembe olmayan, yalnızca kırmızının yaşlanmış, bunamış diyebileceğimiz bir renk daha. Ama beni hepsinden çok etkileyen şey (sabununun, tarağının, diş fırçasının verdiği tiksintiden; yaşlılığın ve yıpranmanın zayıflatmaktan çok sanki yaşamaya elverişsiz hale getirdiği bu bedenle temaslarını dokularına sindirmiş izlenimini veren havluların küflü ve uçuk renklerinin doğurduğu tiksintiden çok) her türlü sağduyuya ve sanki her türlü edebe karşı gelen bu kalıcı olma diretinin ortaya vuruluş biçimiydi aslında: El kol hareketlerinde, bedenin devinimlerinde gözlenen ürküntü verici tutumluluk yüzünden, her hareket aslının bir karikatürü gibi duruyordu –sendelediği, düşecek gibi olduğu ya da hareketlerini yanlış hesapladığı için değil; tersine bütün bunlar, gücünü dikkatli bir tutumluluk içinde harcama isteminin parçaları olmuşlardı (cimrilik dememek için tutumluluk diyorum)– ve onları öylesine yavaşlıkla yönetiyordu ki (daha uygun bir sözcük bulamıyorum) bütün yer değiştirmeleri, en küçük eylemleri bile sanrimsı bir havaya bürünüyordu – yavaş oynatılan bir filmdeki gibi değildi bu (orada düşmeler de, darbeler de (atlar, boksörler, jokeyler, futbolcular) bir tür uçucu zarafet ka-

zanır; öylesine gerçekdışı, öylesine zıpzip bir zarifliktir ki bu, seyirci hemen, normal hareketlerin yavaşlatılması ve bundan doğan bir tür yerçekiminden kurtulma durumu karşısında olduğu uyarısını alır), tersine, çok ağır bir yavaşlıktaydı bu hareketler, öyle ki yerçekimi kuralları hiçbir zaman etkisini yitirmiyor ama bu da herhangi bir sendeleme, titreme ya da acemiliğe yol açmıyordu: En küçük bir devinim bile, deyim yerindeyse, başlangıcından sonuna dek, kılı kırk yaran bir tedbirlilikle yönetiliyor ve denetim altında tutuluyor, bunun için yaşlı adam önce çarşafı üstünden atıyor, sonra yatakta oturuyor, ardından yavaş yavaş yere kayıyor, terliklerini ayağına geçiriyor, o korkunç kırmızı kadife pijamanın üstüne sabahlığını giyiyor, sabahlığın kemerini bağlarken tüm istemi, tüm dikkati ve özenle ölçülüp biçilmiş tüm güçleri, aldığı sayısız önlemlerde yoğunlaşıyordu ve bu güçler, en küçük aşamalarında bile o denli dikkatle yönetiliyordu ki, sanki canlı değil de mekanik bir düzenek (ama sonsuz hassaslıkta bir düzenek) komuta ediyordu onlara, üstelik robotlara özgü o sert el kol sarsılmalarına da yer vermeden: Bedeninin bütün hareketleri, sanki zarafetin bütünüyle tersi bir şeyle birbirine bağlanıyor ve bu, görüntüyü daha da sanrısız hale getiriyordu; sanki acil bakım bölümüne girişimden bu yana (ama, bir kez daha, ateşin etkisiyle mi acaba?) bir dizi garip olay, yaşamın (ya da ansızın açınlanmış, gizli, bir tür büyümlü dünyanın) bir dizi garip belirtisi akıp geçiyordu önünden: O gülünç sarhoştan başlayarak, karo beyi biçiminin ortasında balmumu bir kelle kadar kıpırtısız duran, o sarı saçlı, bilmecemsi kesik başa, oradan da yaşlı adamın –deyim yerindeyse– azaltılmış eylemlerine dek uzanan, bir dizi tuhaf olay. Şimdi, bileklerimden birine saplanıp bir yarabandıyla tutturulmuş iğneden yükselen boru, beyazımsı bir maddeden yapılmış, yavaş yavaş buruşan bir tür torbaya bağlanıyor, bu torba da, uzun bir kromajlı çubu-

ğün tepesini taç biçimi saran kancalardan oluşmuş bir sehpa-ya asılı duruyordu; burun deliklerime daldırdıkları iki oksijen tüpü hâlâ yerindeydi ama, ilk gece sabit aralıklarla, otomatik olarak sıkışıp gevşeyen o tansiyon ölçme bileziğinden kurtulmuşum artık; yine de bu cimri, donuk ışıktaki her şey tekdüze kül rengi bir resim gibi görünüyordu hâlâ gözüme ve bunun dışında kalan tek şey, gözalıcı pijamasıyla, sakınlı, kesin ve kılı kırk yaran yavaşlığı içinde hareket eden o yaşlı adamdı – ve beni bu odaya yerleştirdikleri andan başlayarak ikimiz de her türlü sözün yararsızlığı (ya da anlamsızlığı) konusunda dile getirilmemiş bir anlaşmaya varmışçasına suskunluğumuz korumuş olsak da, bir ara, bir tür açık gözce gülümsemenin eşlik ettiği, anlaşılabilir bir şeyler mırıldandı bana doğru; sevimli görünmeye çalıştığı belliydi ve aynı anda, iki yatağın karşısına, oldukça yükseğe yerleştirilmiş televizyonu açan düğmeye bir yerlerden eliyle bastı, ekranda soluk yeşil bir zemin üstünde bir topun peşinde koşan adamcıklar belirdi, ama ben bir el hareketi yapmış ya da yüzümü buruşturmuş olmalıyım ki, kendisinin de sıkıldığını gösteren bir yüzle ve el işaretiyle hemen kapattı televizyonu, sonra hep aynı şaşırıcı hareket tutumluluğuyla yatağının kenarına oturdu, göğüs cebinden küçük tarağı çıkardı, birkaç kez gümüş saçlarından geçirdi, yeniden cebine koydu, gövdesini bir yana eğdi, sabahlığının önce bir sonra öteki kolunu çıkardı, sabahlığı kaba etlerinin altından sıyırdı, sonra kaba etlerinin üstünde döndü, sonra bacaklarını çarşafın altına uzattı ve en sonunda, o kukla suratı hâlâ eskisi kadar kayıtsız, gözleri tavana doğru fal taşı gibi açık, hareketsiz, öylece kalakaldı.

ne var ki ben Paskalya'dan sonra büyük tatil için geri geldiğimde, o okuma koltuğu orada değildi artık, anımsıyorum: Hiçbir şey söylemeden önce o odada, daha doğrusu sağ

kanadın bahçeye iki camlı kapıyla düzayak açılan salonunda aramıştım onu; annemi üstü küçük çiçek demetleriyle bezeli, ince pembe çizgili bir kreton kumaş kaplı okuma koltuğuna yatırıp kolayca dışarı çıkarabilmek için bir oda gibi düzenlemişlerdi orayı; koltuk, bambu ya da Hinthurması dallarından yapılma o bahçe mobilyalarından değildi, düpedüz bir apartman mobilyasıydı, tornalanmış kara ahşaptan (abanoz muydu?), ayaklarının ucunda döner tekerlekleri vardı ama bu tekerlekler bahçenin çakılında kullanılamadığından, bir iki kemiği sarmalayan kupkuru bir deriye dönüşmüş bedeninin üstüne bir şeyler örtüp dışarı çıkardıklarında –bu, ağırlığı pek arttırmasa bile– yine de iki kişinin kaldırması gerekiyordu koltuğun yerini değiştirmek için ve onunla birlikte, o ağaç sırasının gölgesi de yer değiştiriyordu, tam adını bilmediğim, yarı servi yarı sedir, biraz iç karatıcı, koyu yeşil yapraklı –bu koni biçimli ağaca özgü balık kılçığı biçimli kısa dallara yaprak denebilirse eğer– ağaçlardı bunlar, ama koltuğu hiçbir yerde bulamamış ve kendi kendime sormuştum, görmemi engellemek için onu satmış ya da yakmış olabilirler mi diye ya da baltayla parçalayarak yok etmiş ve çam ormanı tarafındaki çöplüğe atmış olabilirlerdi, oraya bile baktım, hiç belli etmeden, parçalarını görebilir miyim diye ama hiçbir şey bulamadım Şimdi yapılar topluluğunun sağ kanadını oluşturan köşenin tam üstündeki odada yatıyordum, öyle ki her akşam, fitili ara sıra kömürleştiği ve tütmeye başladığı için sık sık kontrol edilen o kocaman bakır gaz lambasının ışığında kuzenlerim arasında düzenli olarak oynanan briç partisinden koparılıp yatmaya gönderildiğimde, ya da o müzik akşamlarında kuzen ve kuzinlerimden biri, teyzemin piyanosu eşliğinde bir Schubert Chausson Duparc ezgisi ya da Kızılağaçlar Kralı’nı söylediğinde (kuzenlerimden bir ara Krefeld’de öğrenim görmüş olan büyüğü, Almanca, Mein Vater! Mein Vater! diye

söylerdi şarkıyı..), her sesleniş piyanonun boğuk geçişleriyle vurgulanıp pes sesler bir fırtınanın gök gürültülerini taklit ederken ya da şu Yolculuk Çağrısı'nda, Çocuğum kızkardeşim ıslak güneşler ve karışmış gökler vb... sonra da biri, Yatma saati çocuklar, diyor (ya da Geç oldu artık!) ve sol kanattan sağ kanada gitmek için her an sönme tehlikesi geçiren mumun ışığını kapkara rüzgârdan koruyarak bahçelerden geçmem gerekiyordu, ardından sivrisineklere karşı takılmış telli kapıyı kendime doğru çekip açıyordum, kapının altı –terslik bu ya– eşiğe sürtüyor, bazen sıkışıp kalıyordu ve kapı kulpu elimden kurtulunca üst tarafı gelip sertçe vuruyordu pervaza, sonra karanlık girişten geçip karanlık döner merdivenlerden çıkıyordum, merdiven duvarları, yanlış anımsamıyorsam, altın rengi ince süslerle çevrili zeytin yeşili ve nar rengi düşey çizgileri olan tüylü kumaş taklidi çirkin bir duvar kâğıdıyla kaplıydı, bunun ardından da tuğla karo kaplı sahanlıktan geçip odamın kapısına varıyordum ve kapıyı her açışında meydana gelen bir hava akımı, mumun ışığını neredeyse yata- tay hale getiriyordu ama duvar kâğıtlarında tüylü kuyrukları yeşil kül rengi bir zemin üstünde bükülüp kıvrılan dev haşhaş çiçekleri betimlenmiş bu odada ben önümü görmeden de yönümü bulabilirdim.

Kimi zaman, tavan arasına çamaşır seren hizmetçi kadın uzaktan görürdü onu ve bağırarak kahvaltıyı yarıda bırakmamı söylerdi (kahvaltı, annemin genç kızlığında Barcelona'da alıştığı İspanyol işi, koyu, sütsüz bir kakaodan oluşurdu; içinde küçük kaşığın dimdik durması gerekirdi ve süte duyduğum nefret yüzünden iyice alışmıştım bu içeceğe) ben de okul çantamı alır, bahçeyi koşarak geçer, iki yanı dut ağaçlı yolda koşmayı sürdürür, başım sola dönük, tramvayın hızla yaklaşan elektrik iletisini izlerdim gözlerimle, çünkü yalnızca

o görünürdü önce, kıpkırmızı ya da pembe güz asmalarının üstünden, yaklaştıkça yavaş yavaş, vagonun çatısı boyunca bir yanda uzanan Nouvelles Galeries'nin reklam panosu ortaya çıkar, daha sonra da çekici vagon bütünüyle görünür hale gelir, önce çok hızlı kayıp gider, sonra yavaşlar, en sonunda da ağaçlı yolun sonunu işaret eden büyük şemsiyesiyle kızılçamın dibinde durur ve orada, elinde sepetleriyle iki üç kadın bekliyor olurdu çoğu zaman; yol verirdim onlara, binsinler, gidip içerideki sıralara yerleşsinler diye ve ben, sürücünün yanında, o ayrıcalıklı yerde ayakta dururdum.

(dikkati çeken bir nokta, alacakaranlıkta çıkıp karadan esen rüzgârla suyun yüzünde oluşan kırıksıkların, başlangıçta açıktan gelen dalgalarla çatışmaya girmemeleri, yüzeyde ya da –deyimi yeğlerseniz– denizin teni üstünde koşuşmakla yetinmeleri, hareketli tümseklerin tepesine tırmanıp çukurlara inmeleriydi, tıpkı tepelik bir bölgeyi ele geçirmeye çalışan bir cüceler ordusunun saldırı dalgaları gibi kimi zaman ötekilerden biraz daha büyük bir dalgayla yükselen ağır kayak, bir “plaf” sesiyle düşerken, uçları pençe pençe bir köpük örtüsü fışkırtıyordu bir yanından ve bu örtü, incecik damlacıklardan oluşan bir yağmur gibi denizin yüzeyine saçıldığında serin ve çoğul sesini duyabiliyordunuz onun. Ara sıra yanımdan, bir şeyle uğraşarak güvertede gidip gelen gece nöbetçisi geçiyordu, yarı karanlıkta zar zor seçiyordum ayağını ama –anlık bir görüntüde de olsa– öylesine belirgindi ki bu ayak, (yüzümün çok yakınında bir yere basıyor, sonra da karanlıkta yutulup yok oluyordu) bir deniz tanrısınınmış gibi geliyordu bana, yalnızca kaslı değil düğüm düğüm tuzun kemirip aşındırdığı bir ayak çevresi parlak pembe nasır tutmuş ve ucunda kaba-kare biçimi kesilmiş kalın sararmış oluklu tırnaklar, bütün bunların görünmez bir devin bedeninin altında kendine özgü

bir yaşamı var gibiydi –Granville’in kimi desenlerinde olduğu gibi bir balık bedeni olabilirdi bu, ya da yalnızca kafası öyle olabilirdi– ve aynı anda üstümde bir yerlerde o da duyumsuyor olmalıydı koskoca kayığı tatlılıkla kaldıran ardından sıvı bir beşik gibi yumuşacık yakalayan sonra yeniden yükselten o güçlü şeyi.)

Sınıfın kapısını kapar kapamaz şu allahın cezası tramvayı yakalama umuduyla koşmaya başlar, merdivenlerden, avlulardan rüzgâr gibi geçer, sonunda Mahkeme Meydanı’nda alırdım soluğu; kentin bir anlamda çağdaş merkezi olan bu meydanda, geçmiş zamanların tanığı iki yapı bildim bileli yüz yüze dururdu: Eski Gotik hal binası ve herkesin “Kulüp” adıyla andığı o yapı (Paris’in ünlü Jokey’inin, hani bir üyesinin “Tanrıya şükür, değerleri ya da yeteneğine hiçbir şey borçlu olmayan birkaç kişi varız burada hâlâ!” dediği kulübün, biraz köhnemiş, taşralı karşılığıydı burası), halk arasında dolaşan söylentilere bakılırsa her akşam masaya “servet”lerin yatırıldığı bu kulübün uzun balkonunda gün boyu, korkuluğa yaslanmış ya da sallanan koltuklarda oturan, beyaz bıyıklı ağırbaşlı beyefendiler görülür ve bu bayların, bir önceki akşam kırış kırış ellerinde oyun kâğıtlarını tuttukları, çevrelerini saran genç (ya da daha az genç) metresleri arasında kumar oynadıkları varsayıldı; bu ikinci türden metreslere “piliçler” derdi bizim kolejin “büyük”leri (çoğunlukla yarıcılarının ya da kâhyalarının kızları olduğu söylenirdi bunların ya da mevsimlik çingene topluluklarından toplanmış, çabucak kirinden pasından arındırılmış, azbuçuk okuma yazma öğretilmiş ve kollarına bilezikler dizilmiş, bağ bozumu işçisi basit kızlar), piliç sözcüğünün yuvarlaklık çağrıştıran biçimsel yapısıyla olduğu kadar (Fransızcada “poule” –piliç– sözcüğü, tınısıyla akla hemen “boule” –bilye, top– sözcüğünü getirir) biraz da bu tür kızların sıkı sıkıya parçası olduğu bir imge bileşi-

miyle ilgiliydi bu adlandırma; sinemada “saloon”larda salınıp duran bar konsomatrisleri ve –ne tuhaf– bu kulüp üyelerinin büyükannemi ziyarete gelen, üzgün sesli, taşkın bedenli karıları, hepsi birden, gazetelerde sık sık çizilen türden o etli butlu yaratıklarla, içinden kaymak beyazı göğüsler fışkırmış bluzları bellerini alabildiğine sıkan, bu yüzden de meyvelerle dolu bereket boynuzlarını (ya da garip dondurma külahlarını) andıran ve birbirine rakip kimi güzellik ürünlerinin, *Doğu Hapları*’nın ya da *Kala Busta* benzeri kremlerin göğüs bakımındaki yararlarını öven o kadınlarla özdeşleşirdi imgelemimde. O yaşlı beyefendilere gelince (büyük olasılıkla “servet”lerine oynamaktansa, cimrice bir *whist* –ya da yalnızca pişpirik– partisiyle sıkıntılarını bastırıyorlardı), hepsi de, teyzelerimin en büyüğünden dul kalan şu eniştemin yüz çizgilerine sahipti benim gözümde; o da, tıpkı büyükannem gibi imparatorluk dönemi generallerinden birinin iki kuşak öteden torunuydu (gerçi pek şanlı bir sınıftan değildi bu general (levazımdı), üstelik özel bir askerlik başarısı gösteremeden, Berezina’yı geçerken boğulmuştu) ve büyükannem onu (yaşlı beyefendi, damadını) o günlerde dendiği gibi “ciğerleri” nedeniyle yitirilen kızının ölümünden sorumlu tutuyordu; bir aile geleneğine uyarak (aynı gelenek gereğince “kişisel nedenlerle” istifa etmeden önce) bir süre süvari ya da topçu subayı olarak hizmet verdiği Doğu garnizonlarından birinde (Lunéville miydi, yoksa Toul mu?) kızını sert kış koşullarında yaşatmış olmakla suçluyordu; eniştemin süvari mi topçu mu olduğuna gelince, pek anımsamıyorum ama bence ikinci olasılık daha güçlü, çünkü bu sınıfta hizmet, bilim ve tekniklere belirli bir yatkınlık gerekir ve onda bu yatkınlık, ufak tefek elişlerine duyduğu tutkuda kendini gösterme (dışavurma) olanağını bulmuşa benziyordu; Kulüp’te geçirmediği saatleri bu tutkusuna ayırıyor, ufak tefek işler becermekten de öte bir tür deniz

“engineering”iyle, atölyeye dönüştürülmüş ve en modern aygıtlarla (elektrikli torna, örs, çekiçler, testereler, havyalar, vb.) donatılmış tavan arasında, yolcu gemisinden taretli zırhlılara, sinemada Mississippi boyunca seyrederken gördüğümüz o güzel yandan çarklı gemilerden basit balıkçı kayıklarına kadar uzanan gerçek bir filo, bir model tekne filosu biriktiriyordu; asıl öğündüğü başyapıtıysa, yine kendi yarattığı bir “bıyık koruyucu”ydu; önce büyükannemin gözleri önünde tutup sallamıştı onu, sonra kordonlarını kafasının arkasında düğümlemiş ve geleneksel çorbaya girişmişti; yemeklerin biri gidip biri gelirken, genizden gelen sesi ve güvenli edasıyla her şeyden söz edip hiçbir şey söylemeden sürdürdüğü monoloğu ailenin geri kalanı çaresiz dinliyordu: Geçen akşam (ya da iki ay önce: Anlattıklarının ardı arkası kesilmese de aslında yaşamında oldukça az şey meydana geldiği belliydi) Kulüp’te ustaca gerçekleştirdiği “kopsuz briç” (ya da Gran Şilem) üstüne ince ayrıntılar (sinek oğlanının ya da kupa kızının kimin elinde olduğuna ilişkin bilgiler; şoförüne verdiği mekanik dersi, ya da –özel bir tat aldığı, hatta bir tür gurur duyduğu izlenimi veren, “kesin infaz” adıyla andığı eylemler– bir çiftçi ya da yarıcının kovulması) ve bu iki yaşlı insan (damat-kaynana olmalarına karşın, bizim çocuk gözümüzde aynı kuşaktandılar) avizenin, buruş buruş (büyükanneninkinden sözediyorsak bütünüyle çökmüş) maskelerinin çizgilerini derinleştiren, çiğ –daha doğrusu acımasız– ışığında çok şaşırtıcı bir ikili oluşturunuyorlardı, (damat, yüzünde korkunç bir yaranın –sanki suratının ortasına yediği yatay bir kılıç darbesinin– izini örtüyormuş gibi duran o “bıyık gizleyici”yle; yaşlı kadınsa o hep üzgün Yunan tragedyası maskesiyle) çağların ötesinden, daha doğrusu Tarih’in dibinden gelmiş gibiydiler, çünkü sofı yaşlı kadının kendi atasına beslediği nefret ne

olursa olsun (ne yazık ki *La Convention** üyesi ve İmparatorluk öncesinin kral katillerinden biriydi bu ata) yine de onun anıtsal bir imgesini, omuzlarında togası, kaşları çatık, aslan yeleli, mermerden bir büstünü bulunduruyordu salonunda ve bu yontunun yanında, Berezina'nın buzları arasında sürüklenip giden bir levazım generalinin soluk anısının –her şeye karşın– pek bir ağırlığı olduğu söylenemezdi – bütün bunlar yaşlı kadının, hiç hoşlanmamasına karşın, ölmüş kızının anısına karşı bir görev sayarak yılda iki kez kocayı bu şatafatlı yemeklere çağırmasını engellemiyor, bu vesileyle mahzenden en iyi şaraplarını çıkartıyor ve damat, bir türlü bitmek bilmeyen bu iç karartıcı yemeklere, ne yazık ki, hiç aksatmadan geliyordu. Kente gelince, (krallık kilisesini, Charles Quint'in kaldığı sarayı, kalesini, daha sonra Vauban'ın çevresine diktiği surları yadsıyarak) o da sanki kendi kendini yadsımış gibiydi ve deyim yerindeyse patlamış, gelişmiş, Ortaçağ'dan kalma dar sokaklarından dışarı çıkınca da, bir çağdaşlık görüntüsü altında sanki kendinin bir tür "karşısav"ına ulaşmıştı; ne var ki hemen solmuş, daha şimdiden yürürlükten düşmüş, kırılgan bir çağdaşlıktı bu ve hem İlerleme'ye, hem de antik kurallara inancın bir karışımıyla, eski surların bir bölümünün yıkılmasıyla kazanılmış meydanın çevresinde aykırı bir bileşimde, redingotlu bir kişinin tunç yontusu, mahkeme yapısının Korinthos düzeni cephesi, *Crédit Lyonnais*'nin yeni merkezi ve üstünde D. GOUGOL, KAHVE-DONDURMA tabelası okunan ağır bir cam demir karışımı yapı bir araya gelivermişti; bu sonuncusu, küçültülmüş boyda bir Makineler Galerisi'yle konser platformu arası bir şeydi ve yöre İspanya'ya oldukça yakın olmasına karşın akşamları burada bir Çigan orkestrası Viyana

* Fransız Devrimi'nin en çalkantılı döneminde Fransa'yı yöneten (20 Eylül 1792-26 Ekim 1795) ulusal meclis.

operetlerinden parçalar ve “Belle Époque”un* moda şarkılarını çalardı; bütün bu çağdaşlaşma da (isterseniz değişim ya da güzelleşme diyelim), kozasından kesik kesik hamlelerle çıkan ve sonunda hareli kanatlarını açan kelebek benzeri, dört aşamada gerçekleşmişti: Birinci aşamaya Korinthos tapınağını, ikincisine tunç yontuyu borçluyduk, ardından o harika kızböceği, o demir cam karışımı başyapıt dikilmiş, son ve dördüncü bir hamlede de, tramvay yolunun, son durağında gelip dibinde durduğu, rokoko cepheli sinema çıkmıştı ortaya.

bu emektar kadın (başka sözcük bulamadığım için (“hizmetçi” fazla tumturaklı kaçıyor) tüm içerdikleriyle (kölemsi boyun eğiş, alçakgönüllülük, kötüye kullanılma (“her şeyi yapar”), küçümsemeyle karışık bir hoşgörü) birlikte kullanıyorum bu sözcüğü)... işte annemin hizmetindeki bu emektar (benim yaşımdaki bir yumurcağa bile “Mösyö” diyordu) sonuna dek baktı anneme, bu sözcüğün (bakmak sözcüğünün) içerdiği, gerçekten hekimlikle ilişkili (iğne, pansuman ya da ilaç içirme gibi) eylemleri değil, tiksinti verici eylemleri yerine getirerek: Bu çok fazla beyaz, neredeyse iskeletleşmiş bedeni yıkamak, leğene yerleştirmek, kurulamak, dışkılarını atmak, yaygılarını değiştirmek gibi şeyler (bir gün rastlantıyla odaya girdiğimde hemen kovuldum oradan, sanki gizli bir ayini basmış, biraz açık saçık, yasadışı ya da kutsal bir törenin, örneğin yasadışı bir gömme işleminin üstüne gelmişim gibi). Her zaman karalar giymiş bu kadının, o solgun bedeninin üstüne eğilirken yüzünde görülen kayıtsız ve çözümlenmesi olanaksız ifade, ne masada hizmet ederken, ne de tavuk keserken değişirdi; zayıf değil de sivriydi sanki, uzun ve inceydi, sarı, cansız bir maddeden yontulmuş gibiydi ve sanki tüm dünya

* 19. yüzyıl sonundan Birinci Dünya Savaşı başına dek uzanan, Avrupa’nın refah ve gelişme dönemi. (y.h.n.)

ona karşı sürekli bir saldırganlık içindeymiş, o da buna bire bir yanıt veriyormuş gibi sürekli olarak sessiz bir hoşnutsuzluk sezilirdi davranışlarında: Aynı anda hem boynu eğik hem öfkeli, ister kirli çarşafı değiştirsin, ister her zaman yaptığı gibi, yakalanmış fareleri, kafeslerinin içinde, fırının uzun alevi üstünde diri diri yaksın, fark etmezdi; onların tüyler ürpertici sıçrayışlarına aldırılmaz (yoksa hoşnut mu kalır?), dahası bizleri, çocukları, bu korkunç sahneyi izlemeye çağırır –sanki bir temizleyip arındırma ya da yargılama eylemi söz konusuymuş gibi– sonunda da zavallı hayvanların kömürleşmiş kalıntılarını, patates kabuklarını ya da tavuk kafalarını attığı gibi kaldırıp çöpe atardı: Annemle o, ortak bir felaket bilgisinin birbirine bağladığı, ayrılmaz bir çift olmuşlardı sanki, biri (annem) ölümle savaşıyor (gerçekten savaşıyor muydu acaba? – yoksa yalnızca her şeyin bitmesini mi bekliyordu? doktorların tavsiyelerine, örneğin şu çiğ et köftelerine benzer şeylere, bir görev duygusuyla mı yoksa eziyet çekmekten aldığı gururlu bir tat yüzünden mi boyun eğiyordu?), ötekiyse (hizmetçi kadın), topuzundan kurtulmuş iki tutam saçın çerçevelediği dar, kupkuru yüzü, çapaklı gözleri, boğulmaya yüz tutmuş bir balığinkine benzer ağzı, hafif topallaması, hiç çıkarmadığı kara giysileriyle Breugel’in bir tablosunda (Jérôme Bosch’un muydu yoksa?..) betimlenen ve elinde tırpan, ölümlerle kaplı bir alanı geniş adımlarla geçen o kişiye benziyordu; yaşı yoktu sanki –en azından benim gözümde– yalnızca annemin hizmetinde olduğu süre içinde değil, daha sonra, annemin ölümünün ardından teyzemin hizmetine geçtiğinde de bu izlenimim sürdü gitti, tıpkı bir ailenin bireylerinin, arkadan gelenin ona daha iyi bakacağından pek de emin olmadan birbirine aktardığı binek atları ya da tazılar gibiydi: Sanki farklı bir toplumsal sınıftan değildi de bir tür “kast”tan, bir parya grubundandı ve ailemden kimsenin, onunla ilgili herhangi bir

sevecenlik belirtisi gösterdiğini anımsamıyorum hiç (tatilin sonunda ona veda etmeye gittiğimde teyzemin avucuma sıkıştırdığı dörde katlanmış banknot dışında), olsa olsa değeri bilinirdi belki, olsa olsa alçakgönüllü yardımlar yapılırdı ara sıra, örneğin erkek kardeşi öldüğünde (çünkü bir erkek kardeşi vardı ve o da gizemli, yaşı belirsiz bir yaratıktı; yılda bir iki kez kızkardeşini ziyaret eder, kadın da kardeşini yemeğe alıkoymak için izin alırdı; mutfağın bir köşesinin loşluğunda zar zor seçilen bu adam da kızkardeşi kadar kadavra görünümlü ve içkarartıcıydı (gösterişsiz değil: iç karartıcı), içeri biri girince, utangaç bir tavırla iskemlesinden kalkar, kel ve renksiz kafasından kasketini çıkarır, sonra da birkaç ay ortadan kaybolurdu)... işte bu erkek kardeş öldüğünde, kadın bir iki şeyi düzenlemek (ya da aramak) amacıyla köyüne gitmek istedi, eniştem de otomobiliyle bizi bir köye götürdü, az çok harap birkaç evin yan yana gelmesinden oluşan bu şeye köy denebilirse eğer (hani şu dağların tepesinde hâlâ görülen, sıvasız taştan yapılmış, çatıları saz örtülü evler gibi bile değildi bu evler: Griye çalan bir harçla baştan savma sıvanmış, çatıları makine kiremitleriyle örtülmüştü); dağın taşlı yamacına (aşağı yukarı, güz başında ovadan bakıldığında yamaçlara düşmüş ilk karların seçildiği yüksekliğe) yaslanmış bu yerleşim (nasıl demeli: köy mü?) görünüşte terkedilmiş gibiydi; bu saatte erkeklerin tarlada olduğu düşünülebilirdi gerçi (çevrede tarla filan yoktu oysa, yalnızca taşlar...), sadece üç kadın vardı ortalıkta, onlar da karalar giyinmiş, bir eşikte ayakta duruyor, uzaktan, hiç kıpırdamadan, yolun orta yerinde enlemesine durmuş, gri tüylü, çıkık kemikli, gözlerinin ve omuz başındaki kıpkırmızı bir yaranın çevresine salkım salkım tutunmuş sineklerle çevrili eşeğe bakıyorlardı; eniştem arabadan inip onu kovmaya çalıştığında, hiç kıpırdamadan, sanki taştanmış gibi olduğu yerde durmayı sürdürdü eşek, ta ki bu kez bizim

hizmetçi otomobilden inip ona doğru ilerleyene kadar: Kadın bir iki sözcük söyledi, bir yandan da epeğin boynuna hafifçe vurdu (yalnızca bir kez), bunun üzerine hayvan uyuşuk uyuşuk uzaklaştı oradan, kanlı yarayı emen sineklerin bir bölümü havalanıp açık otomobili sardılar, yüzlerimize, özellikle dudaklarımızın üstüne kondular; ısrarlıydılar, kovsak da gitmiyorlardı; kadının dönüşünü beklerken eniştem, eğimli arazinin yamacında yer alan, şimdilerde terk edilmiş eski bir demir madeninin girişinde, kazı toprağından oluşan yassılaştırmış tepeliğin üstünden arabayı yokuş aşağı çevirdi; madenden geriye bir dizi direk ve bu direklerin taşıdığı gevşek kablolar kalmıştı yalnızca; kablolar boşlukta tersine asılı birkaç paslı vagoncuk –kıpırtısız, kanatları açık bir kartalın geniş daireler çizerek süzöldüğü gökte– hafifçe sallanıyordu rüzgârda.

tramvayın çekici vagonu yaklaşık yedi metre boyundaydı, önden ve arkadan vagona girerken içinden geçilen ve –her iki yönde de– vatman kabininin yer aldığı bölümler sacdan yapılarak sarıya boyanmış, yolcuların yüz yüze iki ahşap sıraya oturduğu orta bölümse dıştan, kahverengi ve cilalı, düşey ahşap latalarla kaplanmıştı. Camların üstünde, vagonu iki kulak gibi çerçeveleyen o iki ilan panosu uzanıyor, sağdaki panoda Nouvelles Galeries’nin tabelası, soldakinde de cilalamanın erdemlerinden söz eden bir levha seçiliyordu (yoksa bir hamurlu yiyecek miydi? – iyi anımsamıyorum artık). Bir güneş tutulması sahnesi vardı üstünde: Uçlardan birinde, ağlamaklı bir güneşin yüzünü dörtte üç örtmüş, gülümser bir ay resmi görölüyordu; kentte, ilanlara ayrılmış çeşitli yerlere ya da rastgele duvarlara boyanmış, üstelik anıtlara ve eski yapılara en ufak bir saygı göstermeden, cephelere boydan boya yayılmış ilanlardı bunlar; en çok rastlananlarından biri de “SUZE-Kantaronlu Aperitif” ilanıydı; SUZE sözcüğü, zeytin

yeşili zemin üstüne, siyah gölgeyle kabartma etkisi verilen, sarı, anıtsal harflerle yazılmıştı ama zamanın ve kirlenmenin yardımıyla renklerin baştaki cırlaklığı yumuşayınca, bütün bunlar genel bir grilik içinde oldukça hoş bir uyum kazanmıştı; rakibi BYRRH de en az onun kadar anıtsal ama beyaz (yine sahte kabartma) harflerle pembe zemin üstüne yazılırdı; bir anlamda yırtıcı ilanlardı bunlar, her türlü kurala boşveriyorlardı (ya da masa altı oyunları ile idare ediliyorlardı belki – bu ikinci aperitifin üreticileri, yöreden çok yüksek miktarlarda şarap satın alıyor ve gerçekten büyük, neredeyse “feodal” bir yerel güç oluşturmuyorlardı), hem saldırgandılar hem de insanı eğlendirecek düzeyde saf yürekli (şu gülümser ya da gözü-yaşlı gök cisimlerindeki gibi) ve –başka benzerleriyle birlikte– bir yandan belediye binasının Rönesans kemerli cephesine bir yandan da çevredeki yapıların yan duvarlarına yayılıyor, bu da kent merkezine, şirin olmaktan çok komik, alacalı bulacalı bir hava veriyordu. Gazetelerde gördüğümüz, o *Doğu Hapları*’nın erdemlerini sayıp dökene benzer, biraz eski tarz ilanların biçimiyle uyum içindeydi bu hava; örneğin ilanın birinde kayıtsız (neredeyse gülümser) bıyıklı bir adam, elindeki çekiçle, kafasına saplı duran ve yarı yarıya gömülmüş bir kamaya (oduncuların kütük yarmak için kullandıkları türden bir demir kamaydı bu) var gücüyle vuruyor, altında da şu yazı okunuyordu: “Bunu kafanıza iyice sokun!”; ya da başka bir adam –o da bıyıklı– sırtında yalnızca bir fanila ve iki büklüm, kollarından birini geriye atmış, elini acıyla böbreklerinin üstüne öylesine açıklayıcı bir tavırla koyuyordu ki, sırt ağrılarına karşı olağanüstü bir merhemi öven altıyazıyı okumaya gerek bile kalmıyordu. Buna karşılık, yaz aylarında çekici vagonun arkasına bağlanan ve “yedek” adı verilen römorkun çatısında hiçbir reklam levhası bulunmazdı ve 15 Ağustos şenliklerinde (ki bu üç günlük süre içinde aileden hiç kimsenin (ne de iliş-

kide olduğu insanların – villaların kiracı ve sahipleri bu günlerde kente dönerlerdi) plaja gitmediğini söylemek gereksiz: Sesyete Plajı kalabalığının, her yıl bu şenlikler nedeniyle, genellikle sınırları içinde kaldığı ahşap levhaların dışına taşması ve tüm kumsalı kaplaması bir gelenek olmuştı artık), bu yaz günlerinin insanı kör eden, beyaza çalan, neredeyse rengi atmış ışığında çekici vagonlar, her on dakikada bir (bu günlerde Tramvay Şirketi, sefer sayısını dört katına çıkarırdı) birbirini izler ve arkada çekilen, bütünüyle açık römorklardan, hareketin doğurduğu rüzgârla kanat gibi çarpan perdelerin yanı sıra, şimdiden biraz kafayı bulmuş ya da sadece neşeli bir kalabalığın bağırp çağrışmaları, şarkıları saçılırdı dört bir yana; önce ara ara yankılanan, uzaklardan gelen, sonra yavaş yavaş yükselen bu sesler, tramvay dut ağaçlı yolun ucundan geçtiğinde birdenbire patlar, sonra yavaş yavaş uzaklaşır, saatlere ve gölgelerin hareketine göre taşların üstünde oradan oraya taşınan, üstüne çiçekli bir kreton örtülmüş okuma koltuğunda bir tür korkuluk gibi yatan annemin ağır ağır can çektiği bahçede, çamların, tozlu defne çalılarının, kenarlarına süsenler dikilmiş sık ağaçlıkların arkasında sönüp giderdi.

Bir sonraki yaz da aynıydı her şey, şu farkla ki annem yoktu artık ve ben, ekim ayı boyunca o saat dört tramvayını yakalamaya çalışmak için koşmak zorunda değildim; onun yerine çoktan Paris'teki okuluma dönmüş, böylece de aileyi kente geri götüren o geleneksel güz hayhuyuna katılmaktan kurtulmuştum; bir de teyzemin geleneksel yakınmalarına tanık olmaktan: Bu yıllık dönüşlerin ardından gösteriş kokan bir ruhsal çöküntüye kaptırırdı kendini ve bu, kırdan geçirilen dört aydan sonra "mezarım" adını verdiği yere dönüşünde her yıl yinelenirdi: Oturduğu büyük apartman dairesiydi sözünü ettiği ve geniş avlularla geniş bir bahçeye bakıyor olmasına karşın dev bir akasyanın dalları gerçekten de karartıyor-

du evi; öte yandan dönüş günü, Ölüler Günü'yle çakışıyor, böylece her yıl, teyzemin bu mağrur umutsuzluğa bürünmesi için iyi bir bahane oluşturunuyordu (oysa orada doğmuş ve hep orada yaşamıştı); bütün bunlarda, iki kızkardeşe, anneme ve ona büyükannemizden geçmişe benzeyen bir tür abartma merakının da payı vardı kuşkusuz ve ben, bu büyükanneden (o hep aynı siyah ipek giysiyi, düşey plili, göğüs bölümüne kapkara parıltılar saçan küçük tüpler (kara kehribar mıydı?) işlenmiş ve subay tarzı yakası, boynunun sarkık derileri üstüne, hiç değişmeyen, mor zeminli ve işlemeli bir takıyla sıkı sıkıya kapatılmış o bluzu giyip ilk kızının dul kocasıyla yediği kasvetli yemekler bir yana bırakılırsa)... işte bu büyükanneden, bütün öbür imgeleri silen tek bir görüntü var şimdi gözümün önünde: Karanlık koridorların uzun labirentinde sersemlikle karışık bir keder içinde süzülüp giden, kül rengi pudralar sürülmüş, tanımsız, soluk bir tragedya maskesi; gözaltı torbaları, çökmüş yüz etleri ve sarkık ağız uçlarıyla boşlukta asılı duran bir yüz, bir mutsuzluk imgesi, belki de birbirine eklenmiş bir dizi mutsuzluk demek gerekir: Kocasının (büyükbabamızın) sonra da büyük kızının ölümü, onlara –başka türden bir darbe olsa da– bir taçlanma gibi eklenen şeyler, as-mabitinin neden olduğu yıkım ve şarap satışlarındaki düşüş sonucunda bölgede sahip olduğu üç araziden biriyle Gers yöresinde ona annesinden kalan bağları elden çıkarmak zorunda kalmış olması; bütün bunlar karmakarışık bir biçimde ekleniyordu büyük olasılıkla bu mutsuzluğa; bu olanlardan sonra da, geriye kalan hiç azımsanmayacak servetine karşın kendini hep malını mülkünü yitirmiş gibi görmüştü, oysa bu servet, ölümünden sonra sekiz torununun, pek şatafatlı olmasa da en azından rahat yaşamalarına yetmişti. Bir eğilimdi bu demek ki; ya da yapmacığa duyulan kalıtsal bir yakınlık ve bu, teyzemde (o koyu renk giysileri, kuzen ve kuzinlerimin

sevecen alaylarına onuru kırılmış insanların sessizliği içinde yönelttiği o kibirli Bourbon suratıyla) derin bir sinir zayıflığının (ya da kimbilir hangi yoksun bırakılmışlığın) her güz yeniden hortlayışını, bir tür büyüklük halesine büründürür, teyzem bu durumdan ancak bir iki hafta sonra kurtulur, sonra da herhangi bir geçiş dönemine gereksinim duymaksızın piyanosunun başına oturur, o yılların konser programlarında yer alan tüm senfoni ya da uvertürlerin ustaca düzenlemelerle piyanoya uyarlanmış biçimlerinden herhangi birini, asık suratlı ve kibirli, erkekçe bir virtüözlükle yalnızca kendisi için çalardı; buna olanak veren olağanüstü nota okuma becerisine eşlik eden (ya da onu bütünleyen) bir o kadar şaşırtıcı bir belleği vardı ve istendiğinde Camille'in "İlenmeleri"ni, Le Cid'in ünlü "Kıta"larını, Théramène'in anlatısını ya da başka bir klasik tiradı ezbere okuyabilir ya da töreleri çok ağırbaşlı (en azından görünüşte böyleydi her şey, çünkü örneğin beyaz keçi sakallı, ağırbaşlı ve müzik meraklısı iki bankacıdan birinin kızı diğerinin de yeğeni olan viyolonselcinin, kendisi de ağırbaşlı ve tam bir müzik tutkunu olan kocasının genç bir sekreterle kaçacağı kimin aklına gelirdi?) bu taşra toplumunda, müzik akşamlarıyla birlikte, toplum yaşamının ender olaylarından biri olan briç turnuvalarına büyük bir ustalıkla (ne bir açılışı, ne de oynanmış bir kartı unutmadan) katılabilirdi; bir yıl, bu müzik akşamlarının doruk noktası, Franck'ın beşlisinin çalınması olmuştu ve bunun için dostlar arasından yeterli sayıda yetenek bir araya getirilemediğinden, alto partisini çalmak üzere Konservatuvar'ın en iyi öğrencisini davet etmek zorunda kalmışlardı; çocuk, kadın berberinin (şampuan yapan kadının) oğluydu (provalar sırasında (çünkü, tabii ki, konser akşamı, büyük bir nezaketle konuk etmişlerdi onu) oldukça bayağı, yarım gülümsemelerle dedikodusu yapılmıştı bu durumun): Piyanonun tane tane notalarının eşlik ettiği

(ya da haber verdiği ya da tekrarladığı ya da karşı çıktığı) yaylıların çın çın birbirine karışan titreşimleri, kimi zaman bir yücelik duygusu içinde genişliyor, kimi zaman gizli mırıltılar biçiminde, sahte Corot'nun ya da sahte Daubigny'nin çerçevelerinin ağır yıldızlarında yansıyan avize ışıklarında inceliş gidiyordu; bizim ateşli jakoben generalin son erkek torunu satın almıştı bu resimleri ve generalin, Romalılarınkine benzer bir örtüye sarılmış mermer büstü, çatık kaşları, aslan yelesine benzer saçları, yamru yumru maskesiyle, şöminenin üstünde, tepesinde Watteau'nun markizlerininkine benzer üç köşeli bir şapkayla yükselen, domuz yağını andıran renksiz bir maddeden yontulmuş başka bir zarif başın karşısında tam bir meydan okuma gibi duruyordu; boynunun çevresine aynı maddeden yapılmış düğümlü bir kordon sarılmış, baştan çıkarıcı tavrı, boş gözbebekli ve sabit bakışlı bu ikinci yontu, bir balayı yolculuğunda İtalya'da olduğu için, mermerden yapılmış olduğu için ve bu mermer Carrare mermeri olduğu için satın alınmıştı besbelli, bu yüzden de onu tavan arasına yollama iznini teyzemle eniştemden almak için büyük kuzenlerimin yıllar boyu yalvarmaları gerekecekti.

Bu hep aynı, uzun Erinye* yüzünde sürekli izi görülen, onuru kırılmış insanlara özgü ifade sanki hiç terk etmezdi onu; ne yabanıl bir sevecenlikle anneme hastabakıcılık ettiğinde, ne (mutfağın yarı karanlığında, alevlerin değişken ışığı içinde ortaya çıkıp) diri diri yaktığı o farelerin çırpınışlarını izlerken (çocuklar gelip anlatınca bunu yapması kesin olarak yasaklanmıştı ama büyük olasılıkla (bu kez tanık yokken) sürdürmüştü bu alışkanlığını) ne de ağlayıp yakarmamıza kulak vermeden, yine buruk ve acımasız bir tavırla, kedisinin dur-

* Yunan ve Roma mitolojisinde evrenin ve doğadaki düzenin koruyucusu olarak görülen koruyucu ruhlar. (y.h.n.)

madan doğurduğu yavruları bir bir ve hoyratça avlunun duvarına çarpıp öldürdüğünde. Hâlâ kıpırdıyorlarsa eğer, yerden alır ve yeniden duvara savururdu bu yapış yapış, kanlı, küçücük kıl yumaklarını, ardından bir sepete doldurur, götürüp çöplüğe atar, sonra da gelip sepeti bol suyla yıkardı.

Arabalarda, o iki kocaman –aşağı yukarı insan boyunda– tekerleği birbirine bağlayan bir dingil üstüne oturmuş, yaklaşık dört metreye bir metre boyutlarında, kalın bir ahşap tabla bulunurdu. Demir çember geçirilmiş tekerlekler genellikle pembeye boyanır, tekerlek parmaklarına kimi zaman ince birer sarı fileto çekilir, bu çizgiler çembere doğru, stilize edilmiş küçük zambak çiçekleriyle biter, ama tüm bu renkler tozla kaplı olur ve çok soluk görünürdü. Yumurta biçimi kesitli ve ağzına dek sıkıştırılmış üzüm dolu ahşap fıçılar, tablanın üstüne, öne ve arkaya ikişer (iki yana beşer) tane gelmek üzere dizilir, kimi zaman üstlerine iki ya da üç fıçı daha eklenirdi. Tablanın dört yanı, ahşap tablanın çevresindeki geniş demir kasnakta bu amaçla açılmış yuvalara oturan demirden kazıklarla çevrilir, kazıkların tepesinde de bir zincir, yaprak süslü bir kordon gibi birinden ötekine giderdi. Arabaları, biri oklar arasında, öteki önde olmak üzere arka arkaya koşulmuş iki güçlü kadana çekerdi. Kadanalar, boyunlarında ağır bir deri hamut taşır, bu hamudun geriye doğru eğilmiş, yüksek ve huni biçimi tepesinde, pırıl pırıl bir sarı bakır levha olurdu. Araba, iki bahçeyi ayıran defne ağaçlı yolu izleyerek geniş avluya girer, mahzenin duvarında, her biri yirmi bin litrelik fıçıların (bunların yerini daha sonra beton havuzlar alacaktı) üstünü örten döşeme düzeyinde açılmış bir deliğin hemen altına kasasını yanaştırırdı. Daha sonra ilk at çözülür, biraz ileriye çekilir ve koşumuna, mahzen ağzının üstündeki bir makaradan geçirilen uzun bir zincir bağlanır, zincirin ara-

ba hizasında sarkan öbür ucunda da, giysi askısı biçiminde, iki ucu halkalarla biten, demirden bir parça olurdu; adamın biri, bu halkaları arabadaki fiçilerin kulplarına geçirir, sonra da “Amoun!” (Yukarı!) diye bağırır, bunun üzerine duvar boyunda birkaç metre ilerleyen at, zinciri çeker, metalik bir kaynanazırlıtısı gürültüsüyle fiçiyi mahzen ağzının hizasına kadar kaldırır, orada iki kişi onu ustaca yakalar ve döşemenin üstüne çeker, daha sonra bunlardan biri “Abail!” (Aşağı!) diye bağırır, at başlangıç noktasına kadar geriler ve serbest kalan o askı benzeri nesne, yeniden araba düzeyine inerdi. Tüm boşaltma süresince, avludan belirli aralıklarla gelen bu iki tekdüze çığlıktan, “Amoun”, “Abail” sözcüklerinden ve onları ayıran, makaradan geçen zincirin çıkadığı kaynanazırlıtısı gürültüsünden başka bir şey duyulmazdı bahçede. Kısa bir süre sonra boş fiçilerle yüklü araba, ters yönde geçer ve bu kez sürücüsü, tekerlekle okun bitimi arasında tablanın kenarına, ayaklarını sallandırıp yanlamasına oturmuş olurdu. Her fiçi yaklaşık doksan kilo üzüm alır, buna bir de fiçinin darası olan on beş kilo eklenirdi. Böyle dolu ve ağır olduklarında, mahzenin ağzına doğru çekilirken sallanıp sertçe duvara çarparlardı kimi zaman; bunun için de duvar, diklemesine yan yana çakılmış kalın tahtalarla korunurdu. Zaman zaman fiçileri karşılayan adamların kötü yaralar aldığı da olurdu. Pantolon paçaları baldırlarına dek sıvanmış ve yalınayak çalıştıkları için bir seferinde adamlardan birinin bir ayağı yarı yarıya ezilmişti. O sıralar sağlıklı olan annem mi bakmıştı yarasına, yoksa kuzinlerimden dispanserde staj yapanı mı anımsamıyorum, ama çocukları hemen oradan uzaklaştırmış olmalarına karşın o solgun tenli ayak bugün bile gözümün önünde: Yumru yumru, kenarları pembe toprak rengi, kalın tırnakları sararmış bu ayaktan oluk oluk akan kan önce bir duman gibi bükümler oluştururken sonradan bütünüyle kırmızıya boya-

mıştı leğenin suyunu ve iki kişinin zar zor bir iskemle üstünde tuttuğu adamın tıraşsız dudaklarının arasından ise neredeyse çocuksu bir yakınma çıkmıştı.

Rayların plajın kumları altında yitip gittiği bu son durağa varmadan önce tramvay yaklaşık bir kilometre önce bir yerde son kez durur, buradan sağa doğru da, nemli topraklarda yetişen ve beyazımtrak yapraklı ağaçların çerçevelediği, uzun, taş döşeli bir yol uzanırdı; bu yol da yarı yarıya kumlarla kaplıydı ve ucunda, tam anlamıyla bir yükselti olmasa da bir zamanlar oldukça yüksek bir kum yığını olduğu anlaşılan bir tepenin üstünde, çamlarla çevrili ve İkinci İmparatorluk dönemi ya da III. Cumhuriyet'in ilk yılları üslubunda bir yapı, yani Loire şatolarından birinin, küçük ölçekte bir taklidi yükselirdi; arduvaz kaplı dimdik çatısı, köşe kuleleri, bölmeli pencereleri, cephesindeki görkemli basamakları ve çiçekli bitki kütlelerinin süslediği çimen kaplı bahçesiyle, şimdiki sakinlerinin bütün çabalarına karşın, pek soyluların tarzında olmasa da (sahiplerinin adları önünde bir soyluluk eki yoktu, hiçbir zaman da olmamıştı) en azından gösterişçi bir şatafat sergilemekteydi bu yapı; burada oturanlar da, geçen yüzyıl sonlarında bu gösterişli konağı yaptırıp soyunu, kıskançlığın –ya da kızgınlığın– hayranlıkla küçümseme karışımı bir haleyle sarıp sarmaladığı bu toplumsal çevrenin içine hapseden kişinin torunlarıydılar; sözünü ettiğimiz haleyse, örneğin kısık sesle ya da gizli gizli yapılan konuşmalarda kendini gösterirdi hemen: Yapıyı çevreleyen ve zenginliğini oluşturan alçak, kumlu topraklardaki bağların nitelikleri üstüne şakalar yapılır, buradan anca sekiz derecelik iğrenç bir “şarap bozması” üretildiği söylenirdi fısıltıyla; oysa bu denli alay edilen bu bağların genişliği ve hektar başına verimliliği öylesine büyüktü ki –rakiplerinin pek hoşuna gitmese de– aynı yüzölçümü için hesaplandığında, “şarap

bozması", düşük fiyatına karşın, bu rakiplerin böbürlendiği kusursuz şarapları veren bağların beş altı katı fazla para getirirdi gülünç şatonun mirasçılarına; öte yandan bu rakipler, mirasçılarının her yaz üç dört kez verdiği davetleri (çayları, çocuklara verilen kahvaltıları ya da akşam yemeklerini) hiç kaçırmaz, ev sahiplerinin bu davetlerde gösterdiği incelik ve beceriklilik, o sahte Rönesans mimarlığına meraklı birilerinde bulunduğu varsayılabilir büyüklenmeye tam bir yalanlama oluşturmazdı; kolayca su altında kalabilecek, dolayısıyla küçümsenmiş ve neredeyse bedavaya kapatılmış yüzlerce hektarın uyanık alıcısı olmuştu bu insanlar ve onlardan biri (mirasçılardan biri) kentin skandal gazetesini (tıpkı oğlançı ozan gibi ama başka bir planda) kendisine yüklenen çapkınlık öykülerinin yankılarıyla ve (otuzunu pek fazla geçmemiş olsa da) üyesi olduğu (ya da olmayı kibarca kabul ettiği) şu sefahat yuvası Kulüp'teki hayal ürünü kayıplarıyla beslerdi zaman zaman; ara sıra da görünürdü kulüpte, puanı birkaç franga (şu "servetlerin" oynandığı briç partilerinde...) oynayan, büyükanne'nin nefret ettiği damadına (Berezina'da boğulmuş generalin torunu olan ve evinde minyatür filolar yapan damadına) benzer tedbirli ve yaşlı amatörlerin arasında, elinde kartlarla oturup eğlenmekten ve belki de –büyük olasılıkla değilse de– onların "piliç"lerini baştan çıkarmaktan hoşlanır, sosyetenin bu "kaymak" tabakasından evli bir kadınla ilişkisi üstüne (kapalı sözcüklerle de olsa) yapılan (eşcinsel ozan için de yapıldığı gibi) ve hoşgörü yanı epeyce ağır basan dedikodulara aldırılmaz, bu kozu da, toplantılarda en yakası açılmadık (kimi zaman sövgü düzeyine varan) şeyleri (yarı şaka yarı ciddi) herhangi bir uyarı almasını bir yana bırakın, ona bir tür parlama olanağı sağlayan bir biçimde söyleyivermesine izin veren özelliklerine (servet, gençlik, zekâ, incelik ve sonsuz bir sevimlilik gibi şeylere) eklerdi; kimi zaman toplumsal, kimi

zaman dinsel ya da cinsel sorunlarla ilgili olurdu söyledikleri, ama belki de (tıpkı kumar kazançları ya da açığa vurulmuş aşk başarıları gibi) yalnızca sevimli bir edepsizlik maskesi yaratma amacı taşıyordu bütün bunlar ve bu maskenin ardında, ne o gülünç şatonun, ne de yaz kahvaltılarına çağrılı çocukların “kroket” maçları yaptıkları toprak alanın yanı başındaki garajın saçağı altında, öteki aile bireylerinin arabalarının yanına çekilmiş büyük otomobilin avutabildiği gizli bir hüznün saklanıyordu; kimbilir ne markaydı bu araba, ama (annesinin ve kızkardeşlerinin arabaları gibi o da) görüntüsüyle eniştemin az öteye çekilmiş, tekerlekleri üstünde dimdik, kaportası donuk gri-yeşil Ford’uyla tam bir zıtlık oluşturunuyordu: Neredeyse töreselleşmiş yıllık bir davet nedeniyle oradaydık ve yalnızca aileler arasındaki büyük servet farkını değil, toplumsal konum farkını da bir biçimde ortadan kaldırdığı varsayılıyordu bu davetlerin, çünkü hem o pek küçümsenen ama inanılmaz miktarlarda “şarap bozuntusu” üreten toprakların uyanık alıcısının torunları, hem de tam olarak “düşmüş” diyemeyeceğimiz ama en azından hesaplı davranmak zorunda kalmış konukları, bir yanda servetin, bir yanda da soylarının kendilerine sağladığı karşılıklı üstünlükleri unutuyorlar (daha doğrusu onların bu üstünlüklere verdiği önemi diyelim; çünkü o gülünç şatoyu yaptıran kişi kadar, Ford’un yolcularının, soyundan gelmekle övündükleri tarihsel kişilik, *La Convention* üyesi o imparatorluk generali de (zaten sonradan yadsımıştı bunu) epeyce uzak bir geçmişte kalmış kişilerdi), öyle ki (gerçi küçük bir çocuğun, odaya girdiğinde ansızın kesilen konuşmalardan ya da kimi ses tonlarındaki değişiklikten çıkarabileceğinden fazlasını bilmiyordum o sıralar) kral katili generalin iki kuşak sonrasından torunlarının yaşça büyüğüyle, zengin kötü şarap üreticisinin torunu kızlardan biri arasında bir ilişki, bir tür eğilim tezgâhlanıyordu sanki (belki zaten vardı ya

da varsayılıyordu), ne var ki, belli belirsiz bir dedikodu ve bir o kadar belli belirsiz bir kınama (büyük olasılıkla başlıca iki ilgilinin de istemeye istemeye paylaştıkları bir kınama) çemberiyle sarılan bu saf ilişki, ister istemez (besbelli ki servetler arasındaki oransızlık utanç verici düzeyde olmasa bile yine de çok fazlaydı) daha ileriye gidemedi.

Toprak sarısı ve bütünüyle çökmüş ince uzun yüzünden o yabanıl ifade hiç eksik olmayan hizmetçinin (unutulmaz, yoksulluktan da beter bir aşağılamayla karşılaşmıştı sanki bir zamanlar, çocukluğunda (bu uzak köylerde neler olur kimbilir?) tecavüz gibi bir şeyle belki ya da daha büyük bir olasılıkla, tene yönelik bir saldırıya uğramamıştı da sanki yaşamın kendisi kesin ve onulmaz bir darbe indirmişti ona), engellenmesi olanaksız bir vahşetle yavrularını öldürdüğü dişi kediden ve saçları dökük, solgun kafataslı erkek kardeşinden başka, yalnızca gerçek anlamda sevgisini değil yazgısını da paylaştığı tuhaf bir yaratık daha vardı ve bu yaratık, her zaman gebe ve bir deri bir kemik dişi kediden de çok, kadının kendi durumunun, bir kaplumbağanın sessiz biçimi altında hayvanlar dünyasına aktarılmış hali izlenimini veriyordu insana; adıyla çağırılınca (ama yalnızca efendisinin çağrısıyla) bahçede saklandığı delikten çıkıyordu (ya da daha çok dışarıya doğru somutlaşıyordu) kaplumbağa (bir de ad takmıştı ona – ve Zoé, ya da Toutoune, ya da Zezette gibi evcil hayvanları gülünç düşüren şu bildik adlardan değildi bu ad; bir kadın adıydı, bir dost adı: Catherine'di yanlış anımsamıyorsam, kendi adı da Thérèse'di) sonra da ilerliyordu, daha doğrusu, çokgen biçimlerle kaplı kabuğunu sürüklüyordu yüzgeç biçimi ayaklarıyla ve kabuğun içinden sürünenin, bir geminin pruva bodoslamasına benzeyen, sanki geometri kurallarına uyularak kama biçiminde yontulmuş kafası uzuyordu dışarıya doğru;

bu kafanın kendisi de küçücük, kül rengi pullarla korunuyordu, incecik, ipeksi gözkapakları vardı ve bir kesiğe benzeyen ağzıyla salata yapraklarını kapıp yok ediyordu sessizce. Tarih öncesinden kalma bu hayvanla, ona doğru, annemle ilgilendiği zamankinin aynı yabanıl şefkatle, nüfuz edilmesi olanaksız, kurumuş meşin yüzünü eğen kadın arasında bir tür antlaşma, gizli bir bağ vardı sanki, sessiz bir suç ortaklığı, çağların gerisinde kimbilir ne zaman mühürlenmiş, zamandan ve ölümden daha güçlü bir bağlaşma var gibiydi.

Başına buyruk kent dokusunun boğuk uğultusuyla her yandan sardığı hastane, çiğ bir çağdaş biçimle inşa edilmiş iki-üçü dışında hepsi birbirini andıran pavyonları, keşişler için yapılmışa benzer sessiz avlularıyla, çalkantılı ve kırılğan karmaşanın ortasında boğulup kalmış bir adacıktı sanki, kendinde bir varlık, içine kapalı, zımparalanmış ve cilalanmış, küçültülmüş bir evrendi ve doğumhaneden morga, kısa yoldan (ya da yoğunlaştırılmış biçimde) doğumundan can çekişmesine ve geri dönülmez biçimde çürüyüp yok olmasına dek, arada da tüm olası sapmalar ve aykırılıklardan geçerek, insan makinesinin birbirini izleyen hallerini seriyordu gözler önüne.

O iğrenç duvar kâğıdı büyük olasılıkla bir önceki kuşaktan kalmaydı ve bir çocuğun geçici olarak kullanacağı bir odada onu değiştirmeye gerek görmemişlerdi besbelli; oysa, o sıralar çirkinliğine kayıtsız kalmış olsam da bir yönüyle (her yaz onunla yeniden karşılaşmanın alışkanlığı belki) beni kalıcı biçimde etkilemiş olmalıydı, bugün hâlâ ayrıntılarıyla görür gibi oluyorum onu, mum üflendiğinde ve eylül aylarının boğucu ılıkığında, görmekten çok, sanki belli belirsiz duyumsayabilmişim gibi, gri-yeşil bir zemin üstünde büküle

büküle ve dikine yükselen tüylü soluk saplarının iki yanına değışmeceli yerleştirilmiş o dev haşhaş çiçeklerinin kara lekeleri sarıyor çevremi; bu lekeleri, bu bulanık biçimleri, ya-tağımı saran cibinliğe çarpan bir böceğın vızıltısından ayrı tutmak olanaksızdı o karanlıkta (oysa yatana dek bana eşlik eden teyzem, mumu üflemeden önce, bir fincan tabağında o konilerden birini –yanılmıyorsa okalıptüsten yapıldığı söy-lenirdi bunların– yakmayı unutmaz ve biçilmiş ekinle günlük karışımı bu koku, bir süre havada kalıp, söndürölen mumun bıraktığı o mide bulandırıcı erimiş balmumu kokusunu bastır-ırdı) ve kırların gece güröltöleri gelirdi o sırada pencereden: Ağustosböceklerinin kulakları sağır eden güröltüsü, sanki ansızın yerini, uzaktan uzağa, bir çiftlikten öbürüne, birbirini yanıtlayan, öfkeli, kızgın ya da ağlayan çocuklar gibi şikayet-çi köpek havlamalarına bırakacakmış gibi kesilirdi (bu ince, uzak güröltölere, daha sonra, Gazino adıyla vaftiz edilen o beton küp Sosyete Plajı’nın yerini aldığında, kimi zaman, gece geç saatlerde yamacın altındaki virajdan gelen lastik ve fren çışıklıkları eklenecek ve ertesi sabah tramvayın ilk yolcuları, bir zamanlar araba olan bir şeyin, yolun iki yanındaki bağların içine dağılmış, yarı parçalanmış ya da tavanı üstüne ters dön-müş kalıntılarını seyredeceklerdi).

ve, rüzgârlı günlerde, dış duvar boyunca bahçeyi çevre-leyen, yarısı servi, yarısı sedir, o biraz kasvetli ağaçların en sondakinden uzanan bir dal ucunun, sanki biri zorlayıp aç-maya çalışıyormuş gibi, pencerenin parmaklığında çıkardığı sert tırmalama sesi.

birbirine karışan çam ve incir ağacı kokularıyla birlikte bağbozumu zamanı onlara eklenen bir başka kokuyu daha çe-kerdik içimize: Can çekişen yaz mevsiminin ılık ve kıpırtısız havasına yayılan, mayalanmaya yüz tutmuş şıranın o yoğun

ve biraz yapışkan kokusunu; ve akşam alacasında ağaçlı yoldan son fıçıları taşıyan arabalar geçerken, arabaların arkasında oturan, henüz ergenlik çağına ulaşmamış küçük toplayıcı kızların sarkan bacakları, güneşin altın sarısına çevirdiği, mor üzüm lekeleriyle benekli o bacaklar, çiçek ve gülüş rengi perçemler gibi sallanırdı.

Bir dönem geldi, İkinci Dünya Savaşı'nın ardından belediye danışmanlarıyla (ya da danışmanlara öğüt veren kişilerle) kahvehane patronlarının kültürel açıdan gösterdiği belirgin gelişme, onları ilk karşı çıkışlarından vazgeçip, bugün kentin gerçek sanatsal değerleri olduğunu bildikleri (ya da bildiklerini düşündükleri) şeyleri (anıtları ya da yalnızca bir öncekilerin yok etmeye zaman bulamadığı evleri: Surları, sarayları, eski cepheleri) yeniden canlandırmaya yöneltti, bu arada Korinthos biçimindeki mahkemeye (büyük olasılıkla neden olacağı harcamalar yüzünden) ve bronz adama (o da öbür plaj kasabalarının modasına uyularak çiçek ve palmiye kümeleriyle çevrilmişti) dokunmadılar, buna karşılık kızböceğini andıran zarif sundurmalarla çevrili, demir ve camdan yapılma o örümceksi rotundaya acımasız davrandılar; ve D. GOUGOL ya da mirasçıları (belki orayı satın alan birileri), o yapının, onun saydamlıklarının, böceksi kanatlarının, duvar örtülerinin, Viyana orkestralarının yerine sarı sıvalarla kaplı beton bir yapı diktiler, yapının çatısı da turistlerin görmek istediği (ya da görmek istediği varsayılan) yerel biçem ölçülerine uyan, (tıpkı çiçek ve palmiye kümeleri gibi) gösterişli pembe kiremitlerle örtüldü.

sanki, ikinci bir zamanda ve tersine bir refleksle ya da suların geri çekilmesine benzer bir olayla, kent (ya da en azından belediye danışmanlarının danışmanları, kahvehane sahipleri ve yapı üstencileri) bu kez, "Belle Epoque" döneminde olduğu gibi Korinthos tarzı sütun başlıkları ya da küçültülmüş bir

Crystal Palace benzeri, âdeta dışarıdan getirilmiş güzelleştirmelere bel bağlamamışlar, tersine, hem yerel gururu okşayacak hem de Akdeniz egzotizmine meraklı turistlerin açlığını doyuracak bir mimarlık biçimini ortaya koymaya girişmişlerdi övünçle.

Sonunda geçebildiğim özel oda, yaklaşık üçe üç metre boyutlarındaydı. Duvarları beyaz değildi; parlak bir boyayla, bir buçuk metre yüksekliğe kadar çok açık, hafifçe maviye kaçan soğuk bir griye, onun üstü de soluk bir bej rengine boyanmıştı. Oda, yatağın solundaki perdesiz büyük pencereyle aydınlanıyor, pencereyi dışarıdan kapatan ahşap bir kepenk, içeriden bir mekanizmayla hareket ettirilebiliyor ama bu mekanizma da iyi çalışmıyordu (durumum yavaş yavaş iyiye gittiğinde daha rahat okumak için ya da yemek yerken, veyahut bir ziyaret sırasında yatağın üçte birlik üst bölümünü istediğiniz gibi eğmeye yarayan mekanizmayı çalıştırmayı beceremediğim gibi belki de ben beceremiyordum çalıştırmayı); hasta yaşamım, bu türden bir sürü küçük ayrıntı üstünde yoğunlaşmıştı bütünüyle, örneğin temizlik sorunu gibi, çünkü odanın bitişiğinde, epeyce kullanışlı bir tuvalet donanımı vardı ama belirli bir parçanın yokluğu, bedenim orta bölümlerinin yıkanmasını yalnızca zorlaştırmakla kalmıyor büyük ölçüde olanaksız hale de getiriyordu: Lavabo öyle bir yüksekliğe yerleştirilmişti ki denediğim bütün duruş biçimlerini biraz cambaz işi hareketlere çeviriyor, bu nedenle de hastabakıcının tuvaletiniz dediği şey, gövdem ve bacaklarımın ıslak bir eldivenle silinmesiyle sınırlı kalıyordu; böyle ovulup silindiğim bir gün hastabakıcının dikkatini, tuvalet kabinlerinde kesinlikle bulunması gereken bu parçanın yokluğuna çektiğimde, apansız öfkelenen bir sesle, evet Mösyö, tuvaletlere bu parçayı takmayı denediler, ama Mösyö, hastalar bunlara ne yaptılar biliyor musunuz:

Kaka yaptılar içine! demişti, bunu söylerken de (“dışkı”, “büyük aptes” ya da açıkça anlaşılabilecek başka bir deyim yerine) bu çocukça sözcüğü kullanmış ve aklınca bana, çok açık bir biçimde (daha sonra saygın bir cerrah da, çok ciddi bir tavırla açıklamıştı bunu) basit hastabakıcıdan en büyük patrona kadar tüm sağlık hizmetlerinde çalışanların, hastayı, erginleşmemiş bir kişi, giderek bir çocuk gibi gördüklerini, ne bir karar alabilecek, ne de büyüklerin kullandığı sözcüklerin anlamını kavrayabilecek bir çocuk gibi gördüklerini belirtmiş oluyordu; bu yaklaşıma, bizim hastabakıcıda, mesleğinin verdiği bir büyüklenme de karışıyordu besbelli; kendisi için bir tür toplumsal ilerleme gibi gördüğü bu meslek, bidelerin içine “kaka” yapan hastalara tepeden bakma hakkını veriyordu ona.

Öte yandan sürekli biçimde seruma bağlı olduğum için temizliğimin çok üstünkörü yapılması kaçınılmaz bir şeydi; bileğimin bir damarına damla damla akıtılan sıvı kabının asılı olduğu, krom çelikten o darağacı benzeri nesneyi peşimde sürüklemekte de çok zorluk çekiyordum; yarı saydam, yarı geçirimsiz, gri beyaz bir maddeden yapılma kap yavaş yavaş buruşuyor ve eskiden sakatat dükkânlarında sergilenen o domuz sidik torbalarına benziyordu sonunda. Bana oksijen sağlayan düzeneğe gelince, temizlik zamanı onu yatağın başında duvara yerleştirilmiş bir prizden çıkartıp sonra yeniden takma olanağım vardı ve bunun için bir boru sistemi düzenlenmişti akciğer hastalıkları bölümünde. Ama taşınması epeyce sıkıntı veren bir düzenektir bu: Duvardan çıkan boru, arkadan çene altına geliyor, orada daha ince iki dala bölünüyor, bunlar da kulaklarımla arkasından geçip burnumun hizasına kadar uzanıyor, sonra da burun deliklerime saplanıyorlardı. Bir iki gün içinde kulaklarımla kafatasım arasındaki deri öylesine tahriş olmuştu ki (çünkü bu düzeneği sürekli olarak, uyurken bile taşımak zorundaydım) sonunda iki tarafa da birer parça

pamuk koymak zorunda kalmışlardı. Duvarların, mobilyaların ve çevremdeki tüm hastane malzemesinin tekdüze grimsi beyazlığıyla bir zıtlık oluşturan bu ince boru, daha doğrusu bu iki ince boru, koyu mavi renkteydi.

Yine ateşim nedeniyle sanırım, bir tür fanus içine kapatılmışım gibi geliyordu bana ve fanusun dışında olup bitenler ancak bulanık bir biçimde ulaşıyordu içeriye; bu yüzden de tutarlı neden-sonuç (öncesi ya da sonrası) ilişkileri kurmam olanaksızlaşıyordu; tıpkı radyoloji bölümüne –her zaman gerçek bir sefere dönüşen– götürülüp getirilmelerimde olduğu gibi: Odanın kapalı havasından çıktığımda yüzüme vuran taze, diri hava –martın ilk on beş günü içindeydik hâlâ– hoş duygular uyandırıyor bende, iki günde bir gelip beni götüren o iriyarı, melez (büyük olasılıkla Antil’li) erkek hastabakıcının ittiği tekerlekli sandalyenin üstünde, bir battaniyeye sarılmış giderken onun beni sanki coşkuyla, sevinçli bir coşkuyla ittiği izlenimi ediniyordum; ama belki de ona yüklediğim bu sevinç, bu neşe, temiz havanın benim üstümdeki etkisiydi yalnızca; o süs meraklısı, korkunç soytarıyla başbaşa kalmaktan kurtulmanın verdiği keyifti: Birbirini izleyen koridorlar, asansörler –hani geniş kabinleri aynı anda üç yatak alabilen şu hastane asansörleri–, bir servisten öbürüne giden tekerlekli sandalyeler ve hastane görevlileri arasında uzayıp giden gerçek bir yolculuktu bu (radyoloji, ciğer hastalıkları koğuşundan çok uzaktaydı); görevlilerin gevezelikleri kopuk kopuk kulağıma gelir ve örneğin iki kat arasında bir kadın sesinin söylediği “Ne kadar da güzeldi onca çiçeğin ortasında!” tümcesiyle (ki bu sözler hastabakacıların arkadaşı bir yeni gelin için olabileceği gibi, morgdaki yatağında yatan ölü bir kadın için de söylenmiş olabilirdi), az önce (ya da biraz sonra) bir avlunun yan yolunda rastladığımız üç genç arasında bir ilişki kurup kurmamam gerektiğini sorardım kendi kendime;

taflan çitler yüzünden bedenlerinin yalnızca üst yarısını görebildiğim on beş yirmi yaşlarında iki kız bir oğlan (ya da tersi), birbirini ardında tek sıra halinde, uygun adım ve canlı canlı yürürler (ya da en azından bana canlı gelirdi adımları, tıpkı bahar havasının, beni itenin hızının, genel olarak dış dünyanın geldiği gibi), her birinin elinde kocaman bir demet çiçek bulunur, yüzlerinden (bu azıcık asker işi yürüyüşe uygun düşecek biçimde) ne üzüntü ne de sevinç okunurdu, bu yüzler (hem genç adamın, hem de genç kızlarınki) yalnızca donuktu (bir şenliğe de gidiyor olabilirlerdi oysa) ve hemen kaybolurlardı ortalıktan – başka da hiçbir şey olmaz, dönüşte, asansörde, tam iriyarı melezin koltuğumu dışarı ittiği sırada arkamda bir kadın sesinin söylediği şu birkaç sözcüğü saymazsak: "... ne güzeldi onca çiçeğin ortasında!"; mantıksal açıdan bu sözler, böyle bir yerde (bir hastanede), morgdaki yatağında, bir yığın gül ve krizantem arasında yatan bir ölü için söylenmiş olabilir ancak: ve bu ölüyle, canlı canlı uygun adım yürüyen üç gencin taşıdığı buketler arasında bir ilişki olup olmadığına gelince, yalnızca "çiçek" sözcüğü izin verebilirdi böyle bir ilişkiyi kurmama, ama bu gördüklerimi gidiş yolculuğum sırasında mı gördüğümü (ki bu durumda söz konusu çiçekler, aynı çiçekler olabilirdi – röntgende bekleme süresi, kimi zaman bir saati aşırıyordu) anımsamam olanaksızdı, cam fanusumun içinden bakarken olan biteni zaman içine kesin biçimde yerleştiremiyordum ve beynim, iki sözcüğün bir araya gelmesindeki vurgunun etkisinde kalıyordu yalnızca: çiçekler ve ölüm.

Biraz kafa yorunca, bendeki bu beylik sözcük çağrışımını, yalnızca ellerinde buketler taşıyan üç gencin bu hızlı görüntüsüyle (önce mi, sonra mı?) asansörde geçerken duyduğum o birkaç sözcüğün yaratmadığını düşünüyorum şimdi; belki (ya da onlara eklenerek) aynı öğleden sonra, tekerlekli sandalye iticilerinin bırakıp gittiği röntgenlik hastaların bir kenara

dizilip sıralarını beklediği koridorda tuhaf bir şeyin ortaya çıkıvermesi de neden oldu buna: Tam olarak tekerlekli yatak denemezdi bu nesneye, çünkü minderi, onu iten iki hastabakıcının başlarının hizasına geliyordu yaklaşık olarak; ittikleri şey, çelik borulardan yapılma, etkileyici bir makineydi ve üstünde, sanki yatağa asılı gibi duran bir bedenin, boğazına dek çekilmiş ama altındaki gövdenin ancak hafifçe kabartabildiği bir çarşafı örtülü bir insan bedeninin biçimi seçiliyordu; bedenin, bir yastık üstüne yerleştirilmiş başıysa, sanılabileceğinin tersine, yaşlı bir hastanın zayıflamış, yarı kadavraya dönmüş başı değildi (ki bu da sahneyi daha şaşırtıcı ve korkunç hale getiriyordu), en çok kırk yaşlarında, yalnızca sağlıklı değil hâlâ pembe ve diri görünen, sanki berberden yeni çıkmışçasına kusursuz, dalgalı sarı saçlarla çevrili bir kadın başıydı; yüzünde kayıtsız bir ifade vardı kadının, bir gülümseme değil de sanki bir dinginlik (ya da bir tür doygunluk belki); oradan geçişinin, koridorda bekleyen hastaların alınlarında yarattığı işitilmesi olanaksız korku ürpertisinin tanıklık ettiği o saygı gösterisine benzer şeyden duygulanmış gibiydi; o ana kadar donuk, boyun eğmiş bakışlarla bakan hastalar, birden telaşa kapılmışlardı sanki, hem korkmuş hem de kuşkuluydular, böylesi bir düzeneğe gereksinim duyan bir hastalığın fark edilmesi, kafalarındaki bütün tasaları, bütün acıları ansızın geriye itmiş benziyordu ve ayaklarına sandaletler geçirmiş iki sessiz hastabakıcının yönlendirdiği, sessiz kauçuk tekerlekler üstüne yerleştirilmiş o etkileyici makinenin sessizce geçişini sessizce izliyorlardı; makinenin çelik boruları, sanki bir tür sahneleme inceliğiyle, her türlü hastane nesnesinin ortak rengi olan o tekdüze griye değil, çiğ bir sarıya boyanmıştı: Sanki çevreden farklı kılmak istemişlerdi onu, sanki bir tören süregidiyormuş gibi orada, hasta, daha doğrusu yatmış bir yontuya benzeyen o kadın, hâlâ kıpırtısız, neredeyse gülüm-

ser, bir azizenin ya da herhangi bir kutsal kişinin, dinsel bayramlarda, bir iki güçlü taşıyıcının sırtında ve çiçekli yatağında herkese gösterilen mumyalanmış bedeniymiş, inançlı insanlar kalabalığının üstünde yüzercesine giden, bu tören için süslenip püslenen, yüzüne allık sürülen ya da her seferinde yeniden boyanan o mumya bedenlerden biriymiş gibi.

(kimi zaman bir gövdenin üst bölümüdür bu yalnızca, elde taşınan bir sedyenin ortasında, göğüs hizasından kesilmiş, omuzları altın varak kumaşlarla kaplı bir büst ve ortada, sabit bakışlı gözlerin altındaki yumurta biçimli küçük pencerenin koruyucu camının ardından seçilen, kırmızı kadife kaplı bir levha üstüne yerleştirilmiş, griye çalan bir iki kemik. Kimi zaman tek bir kemik parçası. Kimi zaman da bir tahta parçası, daha doğrusu bir kıymık (Kutsal Haç mı yoksa?); ama bu durumda o allıklı kafa değildir çerçeve: Pencereyi, bir ayağa tutturulmuş altın ışınlı bir güneş (kutsal ekmek kabı mı?) çevreler ve beyazlar giymiş, sırtına da kenarları yine altın işli ipek pelerin geçirmiş bir papaz elinde tutar onu.)

çarşaflara sarılıp sanki sicimle bağlanan (paketlenen) ve sedyeler üstünde, gece yarısı, Benares'in doğru dürüst aydınlatılmamış dar sokaklarında (iriyarı güçlü adamların omuzlarında) dolaştırılan şu ölüleri anımsatıyordu bana; onlar da anaforlarla çalkalanan kalabalığın başları üstünde taşınır gibi değil daha çok yüzer gibi giderlerdi (akrabalar, dostlar, eşlikçiler ya da parayla tutulmuş ağlayıcılar mıdır bu kalabalık – yoksa yalnızca meraklılar mı?); ölünün gömülmesinden çok bir törenin gerçekleştirilmesi idi bu: Gerçekten de onları yalnızca Ganj kıyısına indirip bıraktıklarını söylemişlerdi bana; cesetler kıyıda, yarı yarıya suyun içinde beklermiş (ertesi sabah, şafakta kayıkla gezdirilmek üzere; küçük dalgaların yala-

dığı kül rengi birkaç paket görmüştüm ben de) ve akşama dek gezdirilip sonra da yakılmış. Ölülere eşlik eden kalabalık da Batı ülkelerinde olduğu gibi dinsel bir saygı içinde yürümez, tersine gürültüyle geçerdi yollardan; bu karmaşık ve çılgınca çalkantının içinden, uyumsuz seslerle söylenen bir ya da birkaç tekdüze ezgi yükselir ve her şey, bir bayram havası taşırdı aynı zamanda; tıpkı az sonra, bir taraçadan altımızda yanan o odun yığınlarından birine baktığımız zaman olduğu gibi: Yığının üstünde dörtte üçü kömürleşmiş bir cesedin biçimi seçiliyor ve iki adam, uzun sııklarla, sanki bir ızgara üstündeymişçesine çevirmeye çalışıyorlardı onu; aynı anda, gecenin içinden sevinçli fenerlerle süslenmiş bir başka taraçadan, telli çalgılar eşliğinde söylenen, benzer tekdüze ezgiler yükseliyordu, rehberimiz orada bir düğün olduğunu söyledi bize.

(yeniden: Salkım salkım asılı, bağırp çağırın insanların sallanan kolları bacaları, 15 Ağustos günü, tramvayların çektiği “yedek”lerin iki yanından dışarı taşar, bağları çözülen su yüzü görmemiş bez perdeler, sanki onlar da bu gürültülü sevince katılıyormuşçasına bayrak gibi şaklar, önce uzaklardan gelen bu gürültü gitgide büyür, tramvayla yedeği kır evinin durağından durmadan geçerken top gibi patlar, sonra azalır, söner ve çamların reçineli kokusu, o uyuklayan öğle üstü saatlerinde ve bahçenin o uyuklayan sessizliğinde, uzaklaşan gürültünün ardından kapanırdı yeniden; ve zaman zaman denizden gelen bir esinti, yaprakları yatağana benzeyen soluk mor çiçekli süsen çiçeği kenarlıkların üstündeki mimozaların hafif yapraklarını, sık zakkum demetlerini ve havuzun yanı başında –her zamanki kullanıcısı kendini çok yorgun hissedip içeride kalmayı ya da boğucu sıcakın akşama doğru azalmasını beklemeyi yeğlediye eğer– yalnız ve boş duran okuma koltuğunun solmuş kumaşını ürpertirdi usulca.)

Nasıl sendelememek için şaşırtıcı bir özenle, artakalmış azıcık fiziksel gücünü ve düşünsel yetilerini yoğunlaştırmaya çalışıyor, yatağıyla tuvaletin kapısı ya da eliyle tutmak istediği bardak, sonra da onunla dudakları arasındaki uzaklığı dikkatle hesaplıyorsa, bu tutumluluk ilkesini duygusal ilişkilere de uyguluyordu sanki ve ziyaretçilerine böyle davranıyordu; besbelli çocuklarıydı bu ziyaretçiler: Sırayla ve büyük olasılıkla çalışma ya da dinlenme zamanlarından çalarak gelen, ustabaşı ya da kamyon şoförü kılıkli, yaşını başını almış iki adamla, hâlâ genç ama yorgun yüzlü bir kadın; üçünün de üstünde yıpranmış giysiler oluyordu hep (düz pabuçlar üstünde paçaları saçak saçak olmuş bir pantolon giyiyordu kadın), alçak sesle ve saygılı konuşmaları (onlara oturmalarını söylemiyordu – kadına bile) o şaşırtıcı kırmızı kadife pijamayla tam bir zıtlık oluşturuyor, sabahlığın içinden de, buyurgan ve eşsiz, sanki yaşlı bir krala, Ortaçağ söylencelerinden çıkıp gelmiş bir derebeyine ait, alıcıkus profilli, etleri çekilmiş o kafa ve sonradan sabahlığının göğüs cebine yerleştirdiği küçük bağa tarakla, manyakça –ya da delice– bir süs düşkünlüğü içinde gün boyu durmadan tarayıp düzleştirdiği o gümüş tolga tepeliği yükseliyordu; bense içinde bulunduğum yarı bilinçli durumda, bulanık bir biçimde kaydetmekle yetiniyordum bu sahneyi, ama yine de, duyulabilir hiçbir sözcüğü bana dek ulaşmayan bu fısıldaşmaların, halktan kimi insanlar arasında ana babaya hâlâ gösterilen o katı saygıdan mı, yoksa ziyaretçilerin ara sıra, benim bağlı olduğum o karmaşık boru düzeneğine yönelttikleri kaçamak bakışlarda okunan bir tür çekingenlikten (ya da korkudan) mı ileri geldiğini soruyordum kendi kendime; sonunda ziyaretçiler, bana doğru çekingen veda sözcükleri geveleyip onu öpmeden (kadın dışında) aceleyle kapıya yöneldiklerinde (daha doğrusu kaçtıklarında) yeniden sessizlik çöküyordu ortalığa, sadece yaklaşan gece

için termometre ya da ilaç getirip götüren hastabakıcıların bozduğu bir sessizlik; ve gündüz gitgide daha grileşiyor, pencere kapkara kesiliyordu sonunda.

Bana yemeğimi getiren hastabakıcıdan, yemekte verilen yer-fıstığı paketini açmasını rica ettim –uçaklarda yemek tepsilerine konanlara benziyordu ve bunların plastik zarfını açmayı hiçbir zaman başaramamışımdır– o da paketi elimden aldı, ustalıkla açtı (aynı hastabakıcıydı – besleme servisinde çalışan ve öç alıcı bir küçümsemeyle, tuvaletlere bide takmaya niyetlenildiğinde hastaların içine hemen “kaka” yaptığını söyleyen kadın), alçakgönüllü bir tavırla hiç seyahat edip etmediğimi sordu bana – ben de onu incitmemek için yanıtladım: Evet, tabii, biraz...

(... evet, tabii, biraz: Her seferinde yeniden duyulan o heyecan, hiçbir kerteriz vermeyen okyanusun üstünde kıpırtısız gibi duran uçakta geçirilen uzun saatlerin ardından, sayfalarını karıştırdığı kitap ya da dergiden gözlerini kaldıran yolcunun ansızın ön tarafta ufkun, yoktan var olmuşçasına ortaya çıkan bir kıyı –daha doğrusu bir kıta– tarafından bütünüyle tıkanmış olduğunu fark ettiğinde duyduğu heyecan; herhangi bir kara parçasının yaklaştığını gören yolcunun keşfettiği o alışılmış duygu değildir bu, tersine; çünkü “bu”, yavaş yavaş ilerlemektedir sanki, daha doğrusu önüne geçilmez bir biçimde; sürün-genler ya da bir volkanın lavları nasıl sinsice ve engellenmesi olanaksız bir biçimde ilerlerse öyle: Tıpkı yavaş yavaş kayan bir levha, daha doğrusu bir kabuk gibi, yerkürenin yüzeyinde.

Milyonlarca yıl önce, kıtaların yavaş kayarak birbirine yaklaşmasını –ya da birbirinden ayrılmasını– izleme ayrıcalığını elde etmişsiniz sanki: Düz değil bu kabuk, görünüşe bakılırsa içbükey, yerkürenin yuvarlaklığına uyuyor, onun kalıbına

dökülmüş gibi, sanki bu kabuktan bir parça, güneşin ışıklarıyla altın rengi ve görünüşte ıssız, o önüne geçilmez, başıboş gezintisi sırasında, ovaları, dağları, ırmakları, ormanlarıyla yakalanıvermiş; kızoğlankız, yaşayan kimse yok üstünde, görkemli, tedirgin edici, yalnızca kendi yasalarının eline bırakılmış maddenin, kendi kendini çeken, iten ya da yabanıl ve yüce bir yavaşlık içinde parçalanıp giden maddenin, deyim yerindeyse kozmik yüceliği sinmiş her yanına).

Şimdi dışarıdan görebildiğim tek şey, hastane koğuşlarından birinin tepesiydi, benimkinden az uzakta ve ona neredeyse dik yerleştirilmiş bir koğuştı bu ve öğlen sonranın donuk ışığında (yüzyıl başlarında, Sosyal Sigortalar mimarlarının tasarladığı yapılardan biri idi bu; hepsi birbirinin aynısı benzerlerini yalnızca Paris'te değil taşra hastanelerinde de görebilirsiniz bugün) sarı makine tuğlası duvarları ve kiremit kaplı çatısıyla (bunlar da pis bir kıvılcık-kahverengi makine kiremitleriydi) oldukça çirkin görünüyordu – ne var ki, akşam olup ışığın niteliği yavaş yavaş değiştiğinde bu renkler de değişiyor, çatı yavaş yavaş önce leylak rengine, sonra açık mora, sonra da bir tür erik rengine kayıyor, aynı süre içinde değişen ve sonunda koyu bir toprak rengine bürünen duvarla çınlayan bir ilişkiye, önceden kestirilmesi olanaksız bir uyum içine giriyordu. Ateşim biraz düşmüştü. Hâlâ aynı karmaşık boru düzeneğiyle yatağıma bağlıydım bir biçimde, ama kulaklarımın arkasına yerleştirilen pamuk tamponlar sayesinde, oksijen borusu geçişlerinin neden olduğu o yanma ve kaşınılardan şikâyetçi değildim artık. Akşam yemeğinin ardından (asker gibi konuşan hep aynı hastabakıcıydı gelen – ya da hep aynı hizmetçi kadın) ve gece ilaçlarımı aldıktan sonra, kordorda olup bittiğini tahmin ettiğim şeylerin yumuşak yankılarının gitgide seyrekleşmesini dinlerdim ve sonunda tümüyle

kesilirdi bu hareketlilik. Son kat düzeyinde bir balkon, karşı koğuşun çevresini dolanıyordu; bu saatte duvarlar ve çatı, o tatsız mimari tasarımı unutturan bir renk dizisi içinden geçerlerdi yavaş yavaş ve neredeyse her akşam, beyazlar giyinmiş bir adam (stajyer doktor, hastabakıcı – ya da belki yalnızca bir görevli), alacakaranlığın serin havasını içine çekmek ister gibi, gelip korkuluğa dayanırdı o anda; bir süre öyle, bedeni ikiye bükülmüş, kıpırdamadan kalır, sanki altındaki hastane avlusunda olup biten bir şeye bakar, belki yalnızca dinlenir, sonra içeri girer, elinde bir iskemleyle çıkar hemen, iskemleyi balkona yerleştirir, oturur, bir gazete açar, ama kısa süre sonra kalkar, gazeteyi katlayıp iskemlenin üstüne koyar, ortadan kaybolur, hemen sonra yine ortaya çıkar, omuzlarının çevresinde düğümlü bir kazak vardır bu kez, yeniden oturur, gazetesini eline alır, ama hemen bırakır, kazağı kollarına geçirir ve bu aynı sessiz sahne, yanına gelen bir kadınla yinelenirdi kimi zaman; kadın da gelip yanına yaslanır, bir süre konuşurlar sanki (yüz çizgilerini seçemeyeceğim kadar uzak-taydılar), adam ya da kadın, bir kol hareketi yapar ara sıra, sonunda akşamın serinliği kadını da gidip bir kazak almaya zorlar; doymak bilmeden izlediğim ve benim için tam bir sessizlikte birbirini izleyen bu sahneler (ortaya çıkma, yerleşme girişimleri, ilk ürpertiler, gevezelikler) sahneye girip çıkan kuklaların oynadığı bir kukla oyunuydu sanki ve sonunda, iki küçük kukla (önce kadın, ardından da, bazen uzunca bir süre sonra adam) içeride kaybolurlar, son çıkan, camlı kapıyı kapar ve hemen ardından bir ışık yanardı içeride; koğuşun geometrik kütlesi cam rengi göğün üstünde kara silüetiyle bir süre daha seçilir, sonunda gökle yapı birbiriyle karışır: Sonra her şey ayırılmaz bir biçimde siyahlara bürünür ve sarı bir dörtgen asılı kalırdı yalnızca havada.

Yapıların sol kanadı boyunca uzanan taraçanın altındaki tepenin yamaçlarını kaplayan gür, geçit vermez bir sarısabır ve Frenk inciri fundalığı, kanadın girişini koruyor, burada şamdanlarını sallayan sarısabırların uzun saplarının arasından, uzakta mavi bir çubukla biten ufuk seçiliyor ve kimi günler bu maviliğin üstünde görünüp kaybolan küçük beyaz lekeler, teyzemin, denizin yüzülemeyecek kadar dalgalı olduğunu ve kumsala gidilmeyeceğini kesin bir biçimde bildirmesine neden oluyordu. Bu durumda bize kalan tek eğlence, öğle üstünün en sıcak saatlerinde “büyükler”in bize bıraktığı tenis alanına inmekti; orada, gelip bana karşı oynaması için küçük kuzinimi ikna ederdim; ama kumsala gelmediğimizi gördüğünde çaresiz kalıp bisikletine binen ve sıcağa karşın, denizden kır evine uzanan beş kilometrelik yolu aşır gelen genç Espinoza’nın (eskiden Gaguy, şimdilerde Henri) korta inen iki yanı çalılıklarla çevreli yoldan raketini neşeyle sallayarak indiğini sevinçle fark ettiğimde, (küçümsemeyle “salak” olduğunu söyleyerek) kuzinimi hemen ortada bırakmaya hazırdım aslında, o da bunu nazikçe, hatta rahatlayarak, bir kurtuluş gibi görerek kabul ederdi. Kısa süre önce bana yeni bir raket armağan etmişlerdi ve sporcu arzularıma sesini çıkarmadan boyun eğen küçük kuzinin tersine (özgürlüğüne kavuşmuş, yolu gerisin geriye yürümeye başlamıştı bile ve yarı yolda –karşısındakinin gözle görülür hoşnutsuzluğuna karşın– inatla Gaguy demekle direndiği çocuğun yanından geçiyordu şimdi) çocukların ya da eşin dostun kullanması için sol kanadın girişindeki askılara asılı duran, elek örgülü ve armut biçimli eski raketlerin hepsini küçümsüyordum artık; raketlerin asılı olduğu odaya gelince, onu güneşten koruyan (çünkü tam güneye yönelikti) sık yapraklı gülhatmi çardak yüzünden her zaman yarı karanlıktı burası, üstelik duvarları da nem nedeniyle kısa sürede ıslanıp yırtılacak bir duvar

kâğıdıyla kaplanmamış, odayı daha da karartan (dışarının, izlenimi bir süre retinada kalan ve bu yüzden içeriye gireni bir an kör eden parlak ışığıyla tam bir zıtlık oluşturacak biçimde) zeytin yeşili büyük motiflerle süslü ağır bir kumaş kaplanmıştı duvarların yüzüne; benim için bu odada, sürekli küf kokusuna karışan başka bir koku asılı dururdu sanki havada: Her hafta sonu, akşam vakti, sessizce, birer hayalet gibi gelip burada duran ve girişe açılan çalışma odasında eniştemin saydığı haftalıklarını bekleyen beş altı adamın bedenlerinden yayılan o tanımlanması zor, ter ve yorgunluk kokusuydu bu; çalışma odasının kendisi de dışarıda, tam pencerenin önünde yaprak açmış bir nar ağacı nedeniyle karanlıktı hep ve bağbozumu zamanı odanın havasında, o geleneksel Dujardin-Salleron imbiğinde damıtılışını izlediği sıraların çok özel kokusu kalakalır, imbiğin kıvıllı bakırdan iki kaynatma haznesi, üstü kâğıtlarla kaplı çalışma masasının bir köşesinde, yarı karanlıkta parlardı: Birbirine karışan bu kokular –ya da bu ıtırılar diyelim– dokuz aylık bir süre için Paris’teki yatılı okula dönme zamanımın yaklaştığını görerek kapıldığım yaz sonu hüznünden ayrı tutulması olanaksız şeylerdi benim için; okulun hem geleneksel hem de askeri disiplini, o âna dek tanıdığım yaşam biçimiyle taban tabana zıttı ve bu yaşam biçimi, yavaş yavaş bana yabancı gelmeye ya da onunla tüm ilişkiyi yitirdiğim belirli bir zaman (ya da bir mekân) içinde en azından gerilere gitmeye başladı, öyle ki yıllar sonra atımın tepesinden, başında o efsanevi fesle, ceketini çıkarmış bir Zuhaf askeri kılığında Gaguy’yi tanıdığımda, bu karşılaşmanın koşullarından çok o kopuş bir darbe etkisi yaptı üstümde (aylardan nisandı hâlâ, ama o bulutsuz göğü ve bu tabloyu aydınlatan ilkyaz saflığındaki güneşi görür gibiyim şimdi); aceleyle bir siper kazmaya çalışan bir grubun ortasındaydı, Hirson’la Belçika sınırı yakınında, birliğin mevzilenmek üzere tır-

mandığı şu Etang-de-la-Folie denen yerde, 10 Mayıs sabahı, düşmana doğru ilerlemek üzere çıkacağımız, mineli çiçeklerle süslenmiş güzel bir adı olan köyden (Eppe-Sauvage) bir tüfek atımı uzakta; köylülerin üzgün bakışları altında yürümüştük oradan, kendi yürek darlığımıza, kendi korkumuza kapanmış yüzlerimizi gösteriyorduk onlara ve bu korkuyu, “Sonunda nasıl olduğunu görmek ilginç olacak” ve doğal öncülü olan “Nasıl davranacağım acaba?” gibi şu klasikleşmiş çift kahramanlık palavrasıyla boşuna yenmeye çalışıyorduk; bundan tam on gün sonra, tarihin o matrak cilverlerinden birinin sonucunda aynı köyden, bu kez yayan ve sürünerek, bitkin, üstüm başım lime lime, açlık ve susuzluktan ölmek üzere, Almanya’ya doğru giden uzun ve içler acısı bir esir kafilesinin içinden geçtiğimde bu merakım bütünüyü giderilmiş olacaktı oysa; “nasıl”ın yanıtı, bunun sürekle avına benzer bir şey olduğuydu; davranışıma gelince, başka her şeyiyle normal olan bir genç adamı koşullandırmanın mümkün olduğuydu bu yanıt: Hayır, kahramanlık, yüreklilik, yurtseverlik ya da görev ve bağlılık göstermesi için değil, sadece (neden peki? – aptala dönme, salakça bir gurur, inat, her şeyden vazgeçme ya da yalnızca beden ve ruhun üstesinden gelinmez yorgunluğu yüzünden mi?) ağır adımlarla yürüyen bir atın sırtında, kaçınılmaz olduğu kadar da yararsız bir ölüme doğru ilerleyebilmesi için – Gaguy’ye gelince, ben eğerimin üstüne binip, birbirimizden geri dönölmez biçimde uzaklaşmaya başladığımızda bende kalan son görüntüsü, bir küreğe yaslanmış, kırmızı şapkalı, bir kolunu sallayan ve gittikçe küçülen bir silüet oldu; bu karşılaşmanın anısıysa, başka bir sürü çocukluk anısıyla birlikte çok sonra geri gelecekti bana (bu arada başka nice sarsıntıdan geçmiş olacaktım...); kaçışımın ardından, eskiden birlikte yaşadığımız kente sığındığımızda, bir iki kez bilgi almaya çalıştım, çok da ısrar etmeden gerçi (bir şeyler

iyi gitmiyordu bende: Çok şey görmüştüm, başıma çok şey gelmişti: Aracı görüntülerle “serüvenler” yaşadıkları sinemalardan çıkan izleyicilere arkadaşlarımdan eve dönerken ürkek bir kuşkuyla bakardım kimi zaman) ve çeşitli yanıtlar aldım sorularıma: “Şu Gaguy dediğimizden mi söz ediyorsun” ya da “Gerçekten de, ne oldu şu Espinoza’lara?” ya da “Hayır, yok canım! Ateşli bir katolikti o, her pazar ayinde görürdük. Yoksa, sen de bilirsin, ne annem ne de seninki..”, sanki Bayan Espinoza’nın kullanım değeri dışında bir değeri hiç olmamış gibi: Gelip gölgelikte annem ya da teyzemle sohbet etmekten ve –denizin fazlaca dalgalarla kaplı olduğu günlerde– teniste toplarına karşılık veremeyecek kadar “salak” olan kuzinimi kurtarmak üzere Gaguy’yi göndermekten başka; bu kullanım değeri, ikili değil üçlüydü aslında, çünkü Gaguy’nin, kendinden dört yaş büyük bir erkek kardeşi vardı, tam benimle en küçük kuzenim arasındaki yaş farkı kadar ve bu ikisi, hava biraz daha az boğucu olmaya başlayıp “büyükler” (kuzen ve kuzinlerimin en büyükleri, kimi zaman da onların konukları – şu Loire şatosu kopyası yapının mirasçısı da aralarında) tenis kortuna el koymadan önce, gelip oradan çıkartırlardı bizi; kimi zaman yalvarmamıza dayanamayıp ikili oynamayı kabul ederler ama bu da üç dört oyundan fazla sürmez, sonra da alaylı bir tavırla, salak değil ama “crack”* olduğumuzu söylerlerdi: Haydi “crack”ler size iyi davrandık siz de söz dinleyin Yukarı çıkıp ambarın sağ yan duvarında alıştırma yapın biraz Biliyoruz o duvar çok geniş değil Böylece topu rastgele savurmamayı öğrenirsiniz Evet “crack”ler deli gibi vurmak bir işe yaramaz Evet ambarın sağında Çok iyi bir alıştırmaadır bu Haydi “crack”lar bırakın biraz oynayalım Olur mu?

Eniştem, ne kazı makinelerinin ne de kepçelerin olduğu bir zamanda (yüzyıl başlarında) tepenin yamacından büyük bir

* (İng.) Palavracı.

parça kestirerek düzenlemişti bu tenis kortunu: El aletleriyle, çok büyük teraslama çalışmaları yapılmıştı ve belki de bunların çıkardığı masraf yüzünden, iki baştaki oyun çizgilerinin arkasında gerileyebilmek için yeterli uzaklık bırakılamamıştı – meğer ki bizimki (eniştem), o zamanlar uygulanan ölçülere uymuş olmasın: O günlerden kalma bir fotoğrafta da görüldüğü gibi, günümüzün güçlü servisler ya da sert düz vuruşlarla oynanan tenisinden çok, “badmington” a ya da tüylü mantar oyununa yakınmış eskiden bu oyun: Etekleri tozları süpüren kadınlar görülüyor fotoğrafta (ellerinde yine armut biçimi raketler), başlarında gösterişli fiyonklarla süslenmiş, çiçekli, gösterişli şapkalar, bluz ya da yelekleri çene hizasında kapalı; yanlarında, özgürlüğü yakalıklarını ve kravatlarını çıkarmaya dek götürmüş beyefendiler var, ama onların da gömlek yakaları, döner başlı düğmelerle sıkı sıkıya kapalı, gömlek kolları da edeplice düğmeli; öyle ki, dizlerinin üstünde tuhaf bir biçimde sıkılmış beyaz bez pantolonlarıyla bu bayların silüetini gördüğünde, eskrimcilerden çok o yanlışlıklar komedyalarının kahramanlarını, hani bu tür oyunlarda uzmanlaşmış kimi Paris tiyatrolarının sahnelerinde iç donuyla dolaşan o gülmece oyuncularını anımsamadan edemiyor insan; eniştem kortun bir kenarına bir tür küçük limonluk yaptırmıştı: Dört kargir ayaklı bir çardak, uzun eklemli kolu olan bir kuyu pompası, beton bir oturma sırası ve birkaç katlanır koltuk vardı burada; koltuklar, sanki çok geniş bir etek kabartıcı oluşturan, sık, uzun ot demetlerine yaslıydı ve bu demetlerin ortasından, şu pamuksu ve beyaz tüy süpürgelerden iki üçünün sert sapları yükseliyordu; bu dekor, o sıralar herkesin pek meraklı olduğu, kişileri bir sanatçı eliyle yerleştirilmiş benzeyen o canlı tablolardan birinin fotoğraf çekiminde kullanılmıştı: Küçük bir kız kuyunun kolunu çalıştırıyor gibi yapıyor, bir erkek çocuk bir güğüm uzatıyor, sağda, tüy süpürgelerin

yanında üç hanım oturuyor ve aralarında annem seçiliyordu; o da gösterişli bir şapka giymişti, hafifçe çıkmış gıdısı, tropik iklimlerde geçirdiği tembellik yıllarından kalma biraz toplu yüzüyle objektife gülümsüyor ve ağin dibinde, ayaklarına tebeşirle beyazlatılmış sandallar, bacaklarına görünüşte uzun donlar geçirmiş bu vodvil tiplerinden birinin yanında, aynı kılıkta bir başkası, kanca bıyıkları ve kare biçimli sakalından babam olduğunu (ya da bir zamanlar olduğunu) anladığım adam: O da objektife gülümsüyor, özensizce tuttuğu bir raketi hafif hafif bacağına vuruyor; fotoğrafın sırtında, çiğ mor renkli mürekkebi, doluluklarda sanki yaldızlı yeşil bir küfle örtülen (sararmış kâğıdın üstünde de yer yer, küçük, açık kahverengi küf lekeleri var) uzun kuyruklu harflerle bir tarih düşülmüş (Temmuz 1914) ama ayın kaçı olduğu kuşkulu: Ya kötü çizilmiş bir 3 bu ya da bir 8, her neyse bunun fazla bir önemi de yok, çünkü o kanca bıyıkları altından gülümseyen adamın anca bir iki haftası daha var yaşayacak: Limonluksa aynen kalmıştı yıllar sonrasına (tek farkla: iklimin kuraklığına karşın –büyük olasılıkla biri sulamıştı onu– çardağın kargir ayaklarından birine incecik bir sarmaşık sarılmıştı) ve sanki fotoğrafın üstünden akıp giden gözyaşları, o kılıç (ya da vodvil) oyuncusu kılıklı adamlarla geniş şapkalı kadınların aydınlık silüetinin malzemesini oluşturan hafif pasın birazcığını alıp götürmüştü yalnızca – bense, herhangi bir nedenle kente indiğimde, gidişte ya da dönüşte tramvayı yakalamak için koşmak zorunda değildim artık, sakın bir biçimde dut ağaçlı yolun ucunda bekliyordum onu ve vatmanın kulübesinde durmuyordum, yalnızca geçiyordum oradan, gidip içerideki sıralardan birine oturuyordum; az sonra da biletçi belirliyordu sıralar arasında, dirseğine sıkıştırdığı o tuhaf tezgâhcığı ve üstünde iki sütun halinde dizili (yalnız gidiş/ gidiş-dönüş), orada burada parlak (kızıl, çivit rengi, lacivert, kadmiyum sarısı)

tonlarla canlandırılmış, uçuk renkli biletlerle; sonra da hafifçe yaladığı başparmağıyla kopartıp veriyordu onlardan birini; çekici vagonun sallanarak gittiği dar yolun bir yanında, hiçbir kuraklığın korkutamayacağı türden, soluk gri-mavi, neredeyse beyaz yapraklı çalıların oluşturduğu bir çit uzanıyordu zaman zaman, tıpkı kupkuru yamaçtan aşağı inen patikanın iki yanında uzanan ve üstünde Gaguy'nin raketinin sevinçle sallandığını gördüğüm o çalılar gibi.

Sanki hiçbir şey –ya da neredeyse hiçbir şey– değişmemişti...

“Onca çiçeğin ortasında ne kadar da güzeldi!” Hayır. Bıçak ağzına benzer burnu, çektiği acılar yüzünden yüz kemiklerine yapışmış, mukavvaya benzeyen kül rengi derisiyle büyük olasılıkla korkunçtu. Ama tabutu ben gelmeden kapatmışlardı. Çiçeklerin ağır, başdöndürücü kokuları ve mumların yanından yavaş yavaş akan erimiş balmumunun yavan kokusu kalmıştı yalnızca geride.

Kimse toplamıyordu ağaçtan düşen zeytinleri ve soluk mavi çalılıklar arasından inen patikanın birdenbire sağa dönen alt rampasının dibindeki o üç tuğla basamağın üstünde ezilip kara kara lekeler bırakıyorlardı yerde; birkaç metre ötede, yaz sıcağının kızartmaya başladığı çayırın hâlâ yeşil otları arasına dağılmış incirlerle de –çocuklar dışında– kimse ilgilenmiyordu, o biraz “geçmiş”, siyaha yakın kabukları pürsümü, buruşmuş, lâl rengi içleri yarılmış, pütür pütür, sulu, tatlı incirlerle; yemek isterseniz, kocaman yaprakların güzel ve ağır kokusunda, karıncaların elinden almanız gerekiyordu önce onları. Tramvay dut ağaçlı yolun ucuna geldiğinde,

kocaman fıstık amının önünde duruyordu; rüzgârla eğilmiş, neredeyse en dibinden itibaren yatık duran bu ağacın gövdesi tam olarak bir kabukla değil de sanki birbirine saplanmış pullarla, baklava biçimi, ipeksi gri renkte, ortaları hafifçe pembe, kenarları koyu renk ve pütürlü bir kabartıyla çevrili, kalın pullarla kaplıydı. Bu pullardan ikisinin arasından doğan sürekli bir reçine akıntısı, önce yaklaşık bir frenküzümü büyüklüğünde baloncuk oluşturur, daha sonra güneşte parıldayan bu altın sarısı baloncunun dibi bir tür kılıfla kaplanır, en sonunda da reçine, birbirini izleyen ve yavaş yavaş kuş pisliğine benzer bir beyaza çalan, gri gözyaşlarıyla akardı aşağıya doğru. Pişmiş topraktan yapılma yassı vazolar içinde duran, yapraklarının çevresi sarı renkte iki cüce sarısabır, bahçelere giden yolun girişindeki büyük kapının iki dikmesini talandırrır ve eylül ayları, bağbozumu zamanında, defneler arasındaki kıpırtısız havada sürekli bir toz kalakalırdı sanki: Bir ziyaretçinin otomobilinin ya da yalnızca (kuraklık o denli büyüktü) ağır kadanaların nallarının ve arabaların demir çemberli tekerleklerinin havalandırdığı o beyaza çalan incecik toz bulutu. Sanki yazdan da öte bir şeyin can çekişmesi uzayıp giderdi havanın boğucu sıcaklığında; havada asılı duran, en küçük bir esintinin uzaklaştırmadığı bu örtü yavaş yavaş çöker ve aynı tekdüze kefenle örterdi sık defnelerin, güneşin kavurduğu imlerin, solmuş süsenlerin ve havuzun, elle tutulmaz bir kül tabakasının, belleğin elle tutulmaz ve koruyucu sisinin altında yavaş yavaş kokuşan havuzun üstünü.

Tramvay, çağdaş Fransız edebiyatının en büyük isimlerinden biri olan Claude Simon'un –bilindiği kadarıyla– son romanı. 1950'lerin "Yeni Roman" akımının önde gelen temsilcileri arasında kabul edilen, aynı zamanda 1985 Nobel Ödülü'nün de sahibi olan Simon'un yarım yüzyıla yayılan yazarlık serüveninin son durağı olarak kabul edilen *Tramvay*, onun bir yazar olarak geleneksel kalıpları aşma eğilimini net bir şekilde ortaya koyuyor. Daima çizgisel ya da kronolojik bir biçimde gelişen bir anlatının gerçek bir anlatı olmadığına inanan Simon, *Tramvay*'da da olayları –tıpkı gerçek hayatta olduğu gibi– parçalı ve süreksiz olarak ele alıyor, geçmiş ve şimdi'nin üst üste bindiği başka bir zaman kuruyor.

Dünyaya hastane odasından bakan bir adamın şimdi ile dün arasında salınarak, hayatının ortasından geçen bir tramvayla geçmişe yaptığı yolculukları anlattığı *Tramvay*, Tahsin Yücel'in önsözüyle okurla buluşuyor.

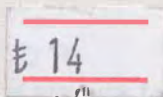
Roman sanatının doruklarında gezinen bir başyapıt...

ISBN: 978-975-570-837-9

9789755708379

www.selyayincilik.com

www.selyayincilik.com